

ХВОРОВА АЛЬОНА АНДРІЇВНА

КУЛЬТУРНІ РЕАЛІЇ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ
ОСОБЛИВОСТЕЙ НІМЕЧЧИНИ ТА США ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД НА
УКРАЇНСЬКУ МОВУ

035 ФІЛОЛОГІЯ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. Реалії як лінгвістичне явище, їх становлення в мові і житті.....	7
1.1. Виникнення реалій, їх роль в сучасному світі.....	7
1.2. Проблема класифікації реалій	20
1.3. Віддзеркалення національно-культурної своєрідності та історичного минулого в лексиці Німеччини та США.....	27
1.4. Етнокультурні реалії Німеччини	39
Висновки до Розділу I	43
РОЗДІЛ II. Прийоми передачі реалій при перекладі.....	45
2.1. Способи перекладу реалій засобами сучасної української мови.....	45
2.2 Специфіка перекладу реалій та колориту Німеччини.....	55
2.3 Труднощі при перекладі реалій США та прийоми їх перекладу на українську мову.....	63
Висновки до Розділу II.....	73
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Кожна країна, кожний народ, кожна місцевість мають свої особливі умови розвитку, які є її характерними рисами, які відрізняють різні культури, надаючи їм щось особисте, надзвичайне, неповторне. Питання співвідношення культури в найширшому розумінні цього слова і інформації, закладеної, що зберігається і що повідомляється в словах як елементах мови, здавна приваблювала не тільки лінгвістів, а й представників інших наук. Всі великі і малі особливості життя даного народу і його країни (такі, як природні умови, географічне положення, хід історичного розвитку, характер соціального устрою, тенденція суспільної думки, науки, мистецтва) неодмінно знаходять відображення в мові цього народу. Тому можна стверджувати, що мова являє собою певне відображення культури будь-якої нації, він несе в собі національно-культурний код того чи іншого народу. В ньому зустрічаються слова, в значенні яких може бути виділена особлива частина, що відображає зв'язок мови і культури, і яка називається культурним компонентом семантики мовної одиниці. До таких слів перш за все відносяться слова-реалії.

На сучасному етапі розвитку України як незалежної та демократичної держави активно налагоджується інтелектуальна та економічна співпраця з різними країнами світу, розвивається туристичний бізнес. У зв'язку з цим посилюється інтерес до оволодіння іноземними мовами – важливим засобом міжнародної комунікації. Відомо, що мові властиво не тільки накопичувати і зберігати, а й відображати факти та явища культури народу – носія цієї мови. Багатовікові культурні надбання віддзеркалюють сутнісні характеристики минулого та сучасного кожного конкретного народу, його традиційні та новітні погляди, уявлення, переконання.

Актуальність обраної теми мотивується тим, що лінгвокраїнознавчі елементи вивчаються у навчальних закладах України в межах загального курсу студіювання іноземної мови. Лінгвокраїнознавчі елементи сприяють пізнанню

духовного багатства іншого народу, налагодженню активної комунікації, підвищують рівень гуманітарної освіти. І зробить майбутнього перекладача більш кваліфікованим в галузі його перекладу.

Лінгвокраїнознавчі знання є необхідними для розвитку молодого людини, для формування її світогляду та інтелектуального потенціалу. Вивчення іноземної мови на основі аналізу культурних надбань конкретної країни дуже важливе, оскільки це поєднання дозволяє активніше засвоювати специфіку мовних явищ і безпосередньо оволодівати знаннями про традиції і сьогодення країни, мова якої вивчається.

Об'єктом дослідження є культурні реалії.

Предмет включає культурні реалії як відображення національних особливостей Німеччини та США та їх переклад на українську мову.

Мета роботи: Розглянути культурну лінгвістику в процесі перекладу англійських та німецьких реалій на українську мову.

Завдання: оглянути дослідницькі роботи з питань культурно-мовних відмінностей між англійською і німецькою мовами та культурами, стосовно української; розрізняти труднощі, пов'язані з нерозумінням реалій у цих мовах; навчитись аналізувати способи вирішення англійсько-українських та німецько-українських перекладацьких бар'єрів.

Методологічною базою дослідження є праці, присвячені проблемам слів-реалій, вони представлені наступними авторами: Л.С. Бархударов, Є.М. Верещагін, В.Г. Костомаров, В.С. Виноградов, С. Влахов, С. Флорін, І.В. Гюббенет, В.С. Кудряшов, М.Н. Лапшіна, Н.М. Любімов, І. Левий, Дж. Олдрідж, Я.І. Рецкер, Г.Д. Томахін, А.Д. Швейцер, В.Н. Шевчук, С.А. Фрідріх та ін.

Теоретична значимість дослідження полягає в розробці лінгвістичної проблеми відбору і систематизації різних видів лексичних одиниць, що несуть в собі фонову інформацію з позицій їх перекладу і ролі в житті.

Практична значимість роботи полягає в тому, що вона може бути використана на заняттях з теорії перекладу, країнознавства. Її можна застосувати і в навчанні англійської мови в школі. Однією з найважливіших загальноосвітніх завдань курсу іноземної мови є прилучення учнів до культурного багатства народу, мова якого вони вивчають.

Структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури. У вступі визначається актуальність, новизна, предмет, цілі, завдання, практична і теоретична значущість роботи, перераховуються методи дослідження та основні положення, що виносяться на захист. Глава перша присвячена реаліям як лінгвістичного явища. У ній також представлений огляд існуючих класифікацій реалій і способів перекладу на інші мови. У другому розділі подано класифікацію реалій, біла розглянута їх роль, а також проаналізовано способи їх перекладу. У висновку містяться висновки з проведеного дослідження.

РОЗДІЛ І.

РЕАЛІЇ ЯК ЛІНГВІСТИЧНЕ ЯВИЩЕ, ЇХ СТАНОВЛЕННЯ В МОВІ І ЖИТТІ

1.1 Виникнення реалій, їх роль в сучасному світі

Культура творить контекст, в якому ми існуємо, живемо, думаємо і спілкуємося. Це – так званий «клей», що поєднує групу людей, колективна тотожність, частинкою якої ми всі є. Занурення в культуру іншого народу, знання його системи цінностей мають не лише навчальне, а й практичне значення для перекладача. Відомо, що людині, яка вивчає іноземну мову, властиво вносити в неї поняття рідної мови і культури, але при спілкуванні з представниками іншої мови це може спричинити певні непорозуміння. Саме тому, щоб ми мали можливість запобігати появі таких непорозумінь, нам потрібно виявити фактори їх виникнення та становлення.

Існують всі підстави для того, щоб вважати, що мова з'явилася одночасно з появою перших людей. Ми знаємо, що у перших людей не було поділу мови на частини (говірки, діалекти), вони не обмежували себе раз і назавжди ustalеною вимовою, способами мовотвору (правилами граматики) чи способами побудови речень (правилами синтаксису). При спілкуванні, щоб порозумітися люди ймовірно просто намагалися «знайти спільну мову», тобто вживати ту вимову, слова і вирази, які були найбільш зрозумілі для співбесідника.

З часом виникли проблеми, пов'язані з зростанням кількості людей, а незабаром їх розселенням і виникненням віддалених одна від одної людських спільнот – сімей, родів і племен. Саме через різну географічну локацію, клімат, їжу та навколишнє суспільство люди почали оволодівати різними діалектами та вимовами. В Святій Книзі це відображено як вавилонське змішання мов,

наслідком якого стала поява на землі окремих племен, які відрізнялися в першу чергу саме мовою.

Відтоді багато часу минуло і наслідком цього стало те, що більшість людей стали сприймати як належне наявність в світі великої кількості різних мов і різних людських спільнот – племен і народів. Більшість людей забули, що всі вони так чи інакше належать до однієї спільноти – людства або глобального суспільства і спілкуються однією мовою, хоч і у вигляді великої кількості різних говірок. Це стало причиною великої кількості непорозумінь між людьми.

Саме тому, на сьогодні постає питання правильного розуміння та відображення мови, як своєї так і іноземної. Перекладач повинен з повагою ставитись до реалій у мовах перекладу, так само як і до реалій рідної мови, бо це ті речі, які в ході історії відображають характер певного регіону чи країни та відображають культурні цінності народу.

Для того, щоб люди були в змозі досягати повноцінної комунікації, потрібно мати цілісну систему уявлень про основні національні традиції та звичаї тої чи іншої країни. Таким чином, постає одне з найважливіших завдань – освоєння комунікативної компетенції.

Поняття «міжкультурна комунікація» було введено американським культурологом і антропологом Едвардом Холлом, який вважав, що труднощі в комунікації представників різних етносів і культур пов'язані з різними способами сприйняття світу.

В даний час під міжкультурної комунікацією розуміється «Процес спілкування (вербального і невербального) між комунікантами, які є носіями різних культур і мов, тобто сукупність специфічних процесів взаємодії людей, що належать до різних культур і мов» [1].

У більшості визначень є поняття «носій культури», яке передбачає «якості та свідомості людини, які сформувалися при присвоєнні певної національної культури» зазначав Є.Ф. Тарасов.

І.І. Халесєва звертає увагу на те, що «мову про міжкультурну комунікацію можна вести лише тоді, коли партнери по спілкуванню усвідомлюють факт «чужорідності» один одного». Як відзначають багато авторів, «специфічною особливістю міжкультурної комунікації, що відрізняє її від комунікації масової, є те, що основним посередником процесу взаємодії культур є людина, яка виступає в якості основного носія (передавача) інформації».

О.Г. Оберемко визначає міжетнічну комунікацію як «історично виразну, спрямовану взаємодію між етносами, взаємовплив яких здійснюється через обмін інформацією, структурування комунікативного простору, культурні запозичення і взаємовикористання». Складність міжетнічної комунікації полягає в тому, що, крім «спільного», в садибах взаємодіючих етносів присутня безліч «конкретностей», які можуть полегшувати, або навпаки ускладнювати комунікацію.

Процес глобалізації і явище міжкультурної комунікації можуть мати і негативні наслідки. Глобалізація може перетворитися в процес «культурної уніфікації», а міжкультурна комунікація може супроводжуватися культурною експансією, придушенням однієї культури іншою. Запобіганню подібних тенденції може сприяти позиція «діалогу культур». «Діалог культур припускає обопільну спрямованість очікування взаємодіючих сторін на досягнення консенсусу» [1].

Глобальний культурний простір включає в себе як «чуже», так і «своє». Діалог культур можливий лише за умови знання і поваги комуні кантами «чужого», а також усвідомлення «свого» у порівнянні з «чужим», його місця в світовому культурному просторі. «Людина повинна бути внутрішньо готова до відкритості «іншого» та сприйняттю цінностей іншої культури» [1].

Одним з найважливіших принципів міжкультурної комунікації є принцип толерантності, який передбачає, що «однією інтелектуальною терпимістю, розумінню міркувань і вихідних установок іншої людини недостатньо. Треба подумки стати на місце опонента».[1]

Таким чином, формування міжкультурної грамотності, «діалогічної культури особистості» є в даний час загальною необхідністю в навчанні лінгвістів. Відгуком на це стало зміна підходу до навчання, коли за основу стали братися теоретичні положення міжкультурної комунікації. Була відзначена необхідність «заохочувати до вивчення іноземних мов та цивілізацій як важливого засобу для розширення спілкування між народами, для їх кращого ознайомлення з культурою кожної країни, а також для зміцнення міжнародного співробітництва» [1].

Переклад нерозривно пов'язаний з міжкультурної комунікацією. Він розглядається як спосіб репрезентації інших культур, як вид комунікативної діяльності, який здійснює посередництво між двома культурами і який покликаний зблизити носіїв різних культур, забезпечити їх взаєморозуміння.

Існує безліч різних визначень культури. У «Словнику сучасної літературної мови» культура визначається як «сукупність досягнень людського суспільства виробничого, суспільного і духовного життя». Останнім часом, як зазначає В.М. Комісаров, тлумачення культури стало більш широким, і воно включає «всі особливості історичних, соціальних і психологічних явищ, характерних для даного етносу, його традиції, цінності, погляди, інститути, поведінка, побут, умови життя – всі сторони його буття і свідомості» [2].

У своїй книзі «Як зрозуміти іноземця без слів» Е. Холл писав, що він вивчав питання про те, в чому одна культура відрізняється від іншої і як виявити різницю між культурами, і він дійшов до висновку, що основою кожної культури є так звана інфракультура, поведінка, яке передує культурі або згодом перетвориться в культуру. Існує нерозривний зв'язок між далеким минулим і справжнім, а коріння культури ведуть до біологічного минулого людини [3].

Необхідно відзначити важливість факторів ціннісної орієнтації для представників різних культур. Часом національні культури прямо-таки наказують своїм представникам певні оцінки певних явищ матеріального і духовного життя і навіть на такі, здавалося б, інтернаціональні, однакові для

всіх людей поняття, як «політика», «податок» і т.д., на що представники різних культур реагують по-різному.

Переклад тісно пов'язаний з культурою. Розглядаючи цей взаємозв'язок, В.Н. Комісаров говорить про явище «перекладу в культурі» і «культурі в перекладі». Переведенню завжди належала істотна роль у розвитку культур. Переклади дає можливість знайомства з творами літератури інших народів і з їх культурою в цілому, сприяють поширенню іноземних культурних цінностей і розвитку національних культур і літератур. Поняття «культура в перекладі» відображає «форми впливу культурних чинників на хід і результат процесу перекладу». Саме культурні фактори створюють складнощі в перекладі, а іноді можуть бути в принципі не дійсними для перекладу [].

У перекладознавстві давно існує концепція неперекладності. Ще Фемістокл порівнював переклад з виворотом килима, на якій всі його візерунки блягнуть. Одним з прихильників цієї концепції був В. фон Гумбольдт. Він вважав, що кожна національна мова визначає і висловлює «дух», властивий даному народу. Відповідно, жодна мова не подібна до жодної іншої мови, так само як і своєрідність «духу» одного народу не зводиться до своєрідності «духу» іншого народу.

На більш ранніх етапах розвитку перекладознавства, переклад розглядався виключно як лінгвістичний процес. Відповідно, основною перешкодою перекладу вважалися саме лінгвістичні чинники. Однак з появою точки зору про те, що переклад – це зіткнення культур (Ю. Найда), з'явилася і думка, що перешкодою є певні фактори культурного характеру. На думку Ю. Найди, «відмінності, що зіставляються в культурах саме і викликають набагато більше труднощів при перекладі, ніж відмінності в мовних структурах» [].

Переклад передбачає подолання мовних і культурних бар'єрів, а точніше лінгвоетнічного бар'єру, під яким розуміється «Розбіжність у мовах, закономірностях їх функціонування у культурах комунікантів». Іншими

словами до лінгвоетнічних бар'єрів відноситься все те, що не дозволяє носію своєї мови безпосередньо сприйняти текст на іншій мові і відреагувати на нього так само, як якщо б він був носієм цієї іншої мови.

Лінгвоетнічними бар'єр складається з факторів лінгвістичного і екстралінгвістичного характеру. До лінгвістичним факторів належать:

1. розбіжність мовних систем;
2. розбіжність мовних норм.

Головним прикладом є інтерференція – взаємодія мовних систем в умовах білінгвізму, яка виникає або у процесі мовних контактів, або у процесі індивідуального засвоєння нерідної мови. Відповідно, розрізняють колективну та індивідуальну інтерференцію. У процесі інтерференції відбувається процес мимовільного, спонтанного перенесення (звідси й латинська назва поняття), накладання ознак системи однієї мови на систему іншої. Результат такого перенесення виявляється в появі відхилень від норми та системи однієї мови під впливом іншої. Головне джерело інтерференції – розбіжності в системах взаємодіючих мов. У науковій літературі, зокрема, уживають терміни мовна інтерференція та лінгвальна інтерференція. Поняттям інтерференція також безпосередньо позначають її наслідок.

Екстралінгвістичні фактори відображають розбіжність інформаційних запасів своєї та іноземної мови носіїв. Вони включають в себе:

1. розбіжність культурно-історичної інформації;
2. розбіжність змінної інформації.

У свою чергу розбіжність культурно-історичної преінформації уявляє розбіжність культурно-обумовлених оцінок і розбіжність преінформації щодо нейтральною в оціночному відношенні. Говорячи про лінгвістичні фактори лінгвоетнічного бар'єру, слід розглянути поняття «мовної картини світу». Мовна картина світу це:

1. відображення в мові колективної філософії народу, спосіб мислити і виражати в мові ставлення до світу;

2. сукупність знань про світ, відбитих у лексиці, фразеології, граматиці;
3. та частина концептуального світу людини, яка має прив'язку до мови і заломлення через мовні форми.

Мова відображає бачення світу і його організацію (концептуалізацію), притаманні певній лінгвоспільності. Мова відображає ті риси дійсності, які важливі для носіїв культури. У формах мови виражається психологія народу; різні мови мають свою логіку і по-різному членують світ.

В. Вінтер вважає, що слово – це сегмент якоїсь цілісної лінгвістичної системи, і його зв'язки з іншими сегментами в різних мовах різні. У своїй концепції він розглядає значення слова як елемент цілісної системи сегментів, на які мовець ділить дійсність, і зазначає, що у різних народів вони не збігаються ні якісно, ні кількісно. Значення покладені в нашій пам'яті структурно [].

Виконуючи свою кумулятивну функцію, мова є хранителем культурних цінностей, вона є «тією системою, яка дозволяє збирати, зберігати і передавати з покоління в покоління інформацію, накопичену колективною свідомістю. У мові накопичується досвід попередніх поколінь, зберігаючи зв'язок часів. Як би не змінювалося суспільство, в мові завжди залишаються властиві, притаманні тільки йому, реалії культури, побуту, середовища. Вони відображаються в мові, складаючи особливий пласт мовних утворень, в якому за кожним словом і за кожною граматичною структурою закріплюється поняття, володіє певним обсягом різного роду специфічної інформації про історію, державний устрій, особливості географічного середовища, предметах матеріальної та духовної культури минулого і сьогодення, етнографії та фольклору [].

Мова реагує на будь-які важливі зміни в житті суспільства і відображає їх. Е. Сепір зазначав, що «у відомому сенсі система культурних моделей тієї чи іншої цивілізації фіксується в мові, виражає дану цивілізацію.» Тобто, неправильно думати, що ми в змозі пізнати характерні особливості культури лише за допомогою прямого спостереження і без керівної допомоги

лінгвістичної символічності, що робить ці особливості значущими і зрозумілими для суспільства. І потім додав: «настане час, коли спроба зрозуміти культуру без допомоги мови даного суспільства буде виглядати в тій же мірі дилетантською, як і праця історика, який не звертається до свідченням оригінальних документів тих епох, які описуються».

Першим з лінгвістичних факторів лінгвоетнічного бар'єру є розбіжність систем іншої та рідної мови. У найзагальнішому вигляді системою мови можна назвати «сукупність взаємозалежних одиниць мови і моделей, за якими вона поєднуються». У даному випадку, ми кажемо про розбіжність мов з культурної точки зору, тобто різноманітність культур, що відображається у мові.

Наступним лінгвістичним чинником лінгвоетнічного бар'єру є розбіжність норм рідної та іноземної мови. Мовна норма «виражається в конкретно реалізованих, реально функціонуючих формах мовного вираження, прийнятих суспільством і визнаними їх правильними». Іншими словами, мовна норма залишає в мові те, що виробляє мовна система. В.О. Іцкович підкреслює, що мовна норма пропускає лише те, що визнається суспільством «правильним», існує в мові як об'єктивно дане і відбивається в граматиці, словниках, довідниках».

Щодо розбіжностей мовних норм у рідній та іноземній мові, Е.М. Верещагін і В.Г. Костомаров визначають цей фактор як «реалізації мовної системи, які придатні для даних умов спілкування» []. Відповідно, з усього «правильного» матеріалу, який «пропустила» мовна норма, мовна норма виділяє тільки те, що доречно в будь-якій конкретній ситуації спілкування.

У сфері комунікації яскраво проявляється зв'язок мови і культури. Ю.С. Степанов дотримується думки про те, що «принципи відбору мовних засобів із загальнонаціонального мовного надбання і їх організацій лежать у соціальній сфері, не в мові, а поза ним, в організації суспільства». Дж. Р. Ферс вважає, що «стереотипізація мови в істотній мірі обумовлена особливим ладом культури носіїв мови» [].

Таким чином, якщо мовна система – це сукупність всіх реальних і абстрактних можливостей функціонування мови, а мовна норма – сукупність аналогічних реальних можливостей, то комунікація являє собою вже сукупність тематико-ситуативних правил вживання мови.

Звернемося тепер до екстралінгвістичних факторів лінгвоетнічного бар'єру, які відображають розбіжність преінформаційних запасів носіїв своєї та іншої мови. У зв'язку з цим слід розглянути такі поняття, як «картина світу», «мовна картина світу», «концептосфера», «фонові знання» і деякі інші їх співвідношення з мовною картиною світу.

«Деяке зв'язне уявлення про буття, властиве членам даного етносу» називається картиною світу (С.В. Лур'є). Картину світу також визначають як «сукупність світоглядних знань про світ»; «сукупність концептуальних схем, ціннісних орієнтирів, особливостей бачення світу, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки» [].

Прийнято розрізняти концептуальну та мовну картини світу. Термін «концептосфера» був введений Д.С. Лихачовим для позначення «сукупності потенцій, що відкриваються у словниковому запасі окремої людини, як і всієї мови в цілому» []. Концептосферу визначають також як «набір ментальних концептів, «оперативних одиниць» національної пам'яті». Концептосфера національної культури утворює мовну картину світу.

Концептуальна картина світу значно ширше мовної. «Не все сприйняте і пізнане людиною, що не все минуло і проходить через різні органи чуття і надходить ззовні з різних каналів у голову людини, має чи набула вербальну форму» [].

Наявність загальних знань є основною передумовою для адекватного спілкування, коли комуніканти належать до різних лінгвокультурних спільнот. Успіх комунікації залежить від наявності у комунікантів спільних фонових знань. Їх можна визначити як:

1. знання, відомі всім представникам мовної спільності;

2. взаємне знання реалій мовцем та слухачем, що є основою мовного спілкування;
3. загальний фонд, який дозволяє мовцем на одній мові розуміти один одного, взаємне знання реалій.

Л.К. Латишев зазначає, що кожний з факторів лінгвоетнічного бар'єру має свою вагу, як фактор «антикомунікативної» властивості, що перешкоджає спілкуванню носіїв своєї та іноземної мови без посередника. Відповідно, нездійснена нейтралізація того чи іншого з цих факторів з різною негативною силою позначається на якості двомовної комунікації з перекладом.

Недостатня нейтралізація лінгвістичних факторів може привести до ряду небажаних наслідків. Це може бути невідповідність тексту перекладу до норм відповідної мови, що створює враження неправильності перекладу. На думку Л.К. Латишева, це також підриває довіру до перекладу і перекладача.

Недопрацьовані розбіжності преінформаційних запасів носіїв мов можуть призвести до часткового або повного нерозуміння змісту висловлювання одержувачами перекладу, а також до втраті або неадекватності емоційного чи естетичного ефекту. Комунікація з перекладом припускає подолання екстралінгвістичних факторів [1].

Переклад як термін має полісемантичну природу, його найбільш розповсюджене і здебільшого узагальнююче значення пов'язують з процесом передачі значення / змісту слова, групи слів, речення або уривку з мови оригіналу на мову перекладу [1].

Поняття «переклад» можна визначити наступним чином: заміна текстового матеріалу однієї мови (мови оригіналу) еквівалентним текстовим матеріалом іншої мови (мови перекладу). Головною метою будь-якого перекладу є досягнення адекватності [1].

Адекватність – це вичерпна передача смислового змісту оригіналу і повна функціонально-стилістична відповідність йому. Оскільки зрозуміло, що було б непогано, якби зміст оригіналу та перекладу були тотожними, то можна

зробити висновок, що переклад має повністю зберігати зміст оригіналу: повноцінність перекладу означає вичерпну передачу смислового змісту оригіналу і повноцінну функціонально-стилістичну відповідність йому [1].

Але Л.С. Бархударов вважає, що про повну відповідність можна говорити лише відносно, адже за його словами при перекладі уникнути втрат неможливо, тобто має місце неповна передача значень, що містить їх текст оригіналу. Виходячи з цього Л.С. Бархударов робить закономірний висновок, що текст перекладу ніколи не може бути повним та абсолютним еквівалентом тексту оригіналу. Схожої ж думки дотримується і Ю. Найда [2], за словами якої намагання досягти еквівалентності може призвести до значного відходу від оригіналу. Саме тут необхідно зазначити, що терміни «адекватність» і «еквівалентність» дещо відрізняються один від одного. Еквівалентність виступає в якості основи комунікативної рівноцінності, наявність якої і робить текст перекладом.

Під поняттям еквівалентності перекладу розуміють передачу в перекладі змісту оригіналу, який розглядається як сукупність інформації, що вона міститься в тексті, включаючи емотивні, стилістичні, образні, естетичні функції мовних одиниць. Таким чином, еквівалентність – поняття ширше, ніж «точність перекладу», під яким зазвичай розуміють лише збереження «предметно-логічного змісту оригіналу». Іншими словами, норма еквівалентності означає вимогу максимальної орієнтованості на оригінал.

Адекватний переклад є по означенню еквівалентним, хоча ступінь смислової спільності між оригіналом та перекладом може бути різною. Найбільш повна еквівалентність (на рівні мовних знаків) означає максимально можливу наближеність змісту різномовних текстів. Еквівалентний переклад не завжди буде вважатись адекватним, через те що він буде лише задовольняти вимогу смислової наближеності до оригіналу.

Лексема «реалія» походить від латинського іменника жіночого роду *res, rei* («річ; предмет, факт, подія»). Логічно висловити здогад, що в латинській

мові здавна використовувався прикметник *realis*, утворений від іменника *res, rei* за допомогою прикметника суфікса *-al* – по аналогії з прикметником *hiemalis*, утвореним від іменника *hiems, hiemis*.

Однак лексикографічні джерела не підтверджують цього припущення. У самому словнику латинської мови, давньої та класичної – "Totius latinitatis lexicon" – зовсім немає слова *realis* як реєстрового. Згідно з оксфордським "A glossary of later Latin to 600 A.D." Це прикметник запусив у вжиток в 4 ст. н.е. римський філософ і ритор Г.М. Вікторіус в роботі про Цицерона. Відсутність лексеми *realis* в словнику Діканжа стверджує такий цікавий факт, що автори середньовіччя та пізніші – аж до 19 в. не вживали цього прикметника.

Слово *realia* за походженням є формою множини жіночого роду позднелатинського прикметника *realis*, що перетворився в іменник однини. Це слово у не зовсім точному сенсі набуло універсальної чинності у філологічній літературі 19 і першої половини 20 ст. в цілому для позначення матеріальних предметів і характерних національних звичаїв. Частота вживання його зростає з утвердженням реалізму.

У перекладознавчю працях лексема «реалія» як термін з'явилася в 40-х роках. Його вперше вжив А. Федоров (його діяльність склала цілу епоху в історії радянського перекладознавства) в роботі «Про художній переклад» (1941), але для того, щоб позначити НЕ лексему, а національно-специфічний об'єкт. Характеризуючи працю перекладача, автор зазначає: «Але водночас – це діяльність, що вимагає певних знань, не тільки практичнотомовних, а й літературознавчих і історико-лінгвістичних, не кажучи вже про необхідність широкого культурного світогляду, що дозволяє усвідомити історичні і географічні реалії і т. ін., одним словом, уміти орієнтуватися в будь-якому тексті». У подальших працях дослідник, що зробив чимало для вивчення реалій, для обґрунтування їхньої класифікації та способів відтворення їхніх функцій у перекладі, залишився вірний такому розумінню терміну «реалія».

В останньому виданні книжки «Основи загальної теорії перекладу: Лінгвістичні проблеми» (1983) А. Федоров дещо уточнює дефініцію «реалії»: ідеться не просто про «слова, що позначають реалії», а про «слова, що позначають національно-специфічні реалії суспільного життя і матеріального побуту».

Надто широко розумів обговорюваний термін С. Толстой – перекладознавець, що опрацьовував проблеми перекладу з англійської мови російською. Для нього «реалії» – «конкретні умови життя і побуту країни, з мови якої здійснюється переклад».

Таким чином, перекладачі, як правило, зустрічаються з двома основними труднощами передачі реалій: 1) відсутність у мові перекладу еквівалента через відсутність у носіїв цієї мови позначається реалією референта і 2) необхідність, поряд з предметним значенням (семантикою) реалії, передати і колорит (конотацію) – її національну і історичну забарвлення.

Одна з головних завдань перекладача полягає в максимально повній передачі змісту оригіналу. Відмінності в системах мови оригіналу і мови перекладу і особливості створення текстів на кожній з цих мов у різному ступені можуть обмежувати можливість повного збереження в перекладі змісту оригіналу. Завдання перекладача – якомога повніше витягти в оригінальному тексті інформацію, для чого він повинен володіти фоновими знаннями, які мають «носії» вихідного мови. Тому успішне виконання функцій перекладача передбачає всебічне знайомство з історією, культурою, літературою, звичаями, сучасним життям та іншими реаліями народу, що говорить на вихідній мові.

Іншими словами, основною вимогою до повноцінного перекладу є знання перекладачем реалій або конкретних умов життя і побуту країни, з мови якої здійснюється переклад.

1.2 Проблема класифікації реалій

Відносно молода і поки що недостатньо розроблена і вивчена галузь лінгвістики, основне завдання якої полягає у виявленні зв'язків між мовою і культурою народу – лінгвокраїнознавство [1].

На сьогоднішній день термін «лінгвокраїнознавство» у різних країнах трактують по-різному. Наприклад, у Німеччині його називають терміном «культурознавство» (Kulterkunde), у Франції – «мова і цивілізація» (langue et civilisation), а в англійській методичній літературі – «лінгвокультурні дослідження» (lingualcultural studies).

В сучасній методичній літературі лінгвокраїнознавство розглядається з двох сторін. По-перше, лінгвокраїнознавство – це аспект методики викладання іноземних мов, в якому досліджуються питання відбору та прийомів подачі студентам – перекладачам відомостей про країну, мова якої вивчається, з метою забезпечення їх практичного володіння даною мовою.

З іншого боку, лінгвокраїнознавство – це аспект навчання іноземної мови (поряд з фонетичним, лексичним, граматичним), який відбиває національно-культурний компонент мовного матеріалу. Кінцевою метою засвоєння лінгвокраїнознавчого аспекту є формування лінгвокраїнознавчої компетенції, тобто «цілісної системи уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, що дозволяє асоціювати з мовною одиницею ту ж саму інформацію, що й «носії» цієї мови і досягати повноцінної комунікації.

Представники даного напрямку вивчення соціальної обумовленості мови зосереджують свою увагу на дослідженні значення слова. Вони виходять з того, що слово є, перш за все, позначенням, знаком тієї чи іншої реалії дійсності і тому в його семантиці можна знайти, виділити деякий «екстралінгвістичний» зміст, який прямо і безпосередньо відображає культуру. Таким

чином, саме через значення здійснюється зв'язок лексичних одиниць з позамовною дійсністю.

Величезний внесок у розгляд соціальної обумовленості змісту лінгвокраїнознавчого аспекту внесли вчені-лінгвісти В.Г. Костомаров, О.С. Ахманова, Є.М. Верещагін, Г.Д. Томахін та інші.

Вперше поняття культурно-історичного компонента в лінгвістику ввів Н.Г. Коміт, висловивши думку про те, що слово, що відбиває предмет або явище дійсності певного соціуму, не тільки означає його, але й створює при цьому. Тому в його семантиці повинен міститися певний компонент, що фіксує саме даний соціальний фон, в якому слово існує.

Визнаючи наявність внутрішнього змісту «слова-знаку», тобто факту, що слово-знак висловлює щось крім самого себе, ми зобов'язані визнати і наявність культурного компонента.

Вивчення культурного компонента слів є важливою умовою успішного оволодіння іноземною мовою та має бути невід'ємною складовою компетенції перекладача. Більш того, даний компонент у свою чергу входить у більш широке коло культурно-історичних значень відповідної соціальної дійсності, засвоєння якої – важлива умова використання мови як засобу спілкування. Так, наприклад, О.С. Ахманова відзначає, що неодмінною умовою реалізації будь-якого комунікативного акту має бути «взаємне знання реалій мовцем і слухачем, що є основою мовного спілкування», вони отримали в лінгвістиці назву «фонових знань» [1].

Так, наприклад, у лінгвокраїнознавстві розглядаються фонові знання, як маловивчений компонент семантики слова, звідси лінгвістична спрямованість досліджень. У якості одного з методів об'єктивізації фонових знань використовується асоціативний експеримент, що широко застосовується у психолінгвістиці. У рамках цієї ж науки вирішується і проблема співвідношення суспільного та особистого у побудові комунікативного акту.

Основним об'єктом лінгвокраїнознавства, як стверджує В. Г. Томахін, є фонові знання, якими володіють члени певної мовної та етнічної спільності. А так як фонові знання включають систему світоглядних поглядів, що панують у даному суспільстві, то дану науку необхідно визнати громадською та соціологічною.

Перекладачеві за родом своїх занять здебільшого доводиться мати справу саме з тими фактами, на яких загострює увагу концепція лінгвокраїнознавчої відносності: прагнучи звести до мінімуму інформаційні втрати при перекладі, перекладач іноді переконується, що це завдання нездійсненне через неподільності міжмовних і міжкультурних розбіжностей. Подібного роду культурні асоціації називають «фоновими знаннями», «культурним значенням», культурним компонентом значення і т. п. Вони вивчаються етнолінгвістикою та лінгвокраїнознавством, дані яких становлять великий інтерес для теорії і практики перекладу.

Таким чином, перекладачеві недостатньо бути хорошим лінгвістом, він повинен бути хорошим етнографом, а це значить, що він не тільки повинен знати все про мову, але і все про народ, що говорить на цій мові.

Таким чином, значне коло проблем, що визначають перспективи досліджень, розширюють межі лінгвокраїнознавства і роблять її як науку комплексною.

Є.М. Верещагін і В.Г. Костомаров були першими вченими, які науково обґрунтували об'єктивність існування фонових знань, вони розкрили накопичувальну функцію лексичної семантики, розкрили зміст кумулятивної функції мови, згідно з якою – мовні одиниці являють собою «вмістилище» знань осягнуте людиною соціальної дійсності [1].

У кожного народу в процесі його історичного розвитку склалася своя система поглядів на світ. Цінність перекладу визначається ступенем збагачення їм нашого світорозуміння.

Перед перекладачем постає складне завдання – передати національний дух народу. «Таємниця національності кожного народу не в його одязі і кухні, а в його так би мовити манері розуміння речі». Передача національного складу мислення розширює уявлення читача про світ, допомагає йому усвідомити себе.

Проблема відображення національного колориту цікавило не лише перекладачів, а й багатьох письменників, критиків і літературознавців. Перші теоретичні судження з цього питання належать О.С. Пушкіну: «Є образ думок і почуттів, є темрява звичаїв, повір'їв, звичок, що належать виключно якому-небудь народу» []. Підрядковий переклад ніколи не може бути вірним. Кожна мова має свої обороти, свої встановлені риторичні фігури, свої засвоєні вираження, які не можуть бути переведені на іншу мову відповідними словами.

В.Г. Белинский, визначаючи завдання перекладача, вимагав зберегти в повній мірі своєрідність першотвору. «Близькість до оригіналу складається в переданій не букви, а духу свідомості. Кожна мова має свої особливості та властивості, до такої міри, що для того, щоб передати вірно інший образ або фразу в перекладі їх іноді має абсолютно змінити. Відповідний образ, також як і відповідна фраза, полягає не завжди у видимій відповідності слів: треба щоб внутрішнє життя переказного вираження відповідала внутрішньому життю оригінального» [].

Велике значення надавав цьому питанню і М.Г. Чернишевський. Тісно пов'язуючи зміст твору з його формою він писав: «Без місцевого колориту в обстановці, без національного елемента в дійових особах ніяк не можуть обходитися твори. Без місцевих фарб і національних звичаїв, думок, національності характерів в дійових особах немає реальності-правдоподібності в дії» [].

Таким чином передача національного колориту – один з найважливіших питань в практиці перекладу. При цьому завжди слід враховувати наступні положення: тісний зв'язок форми з змістом; важливу роль мовних засобів

(паралелей) при відтворенні духу оригіналу; порочність дослівного перекладу; неприпустимість довільних пропусків або додавань.

Для того, щоб людина іншої національності могла сприйняти чужу для неї мову, необхідно передати не тільки зміст, але і національний колорит, настроїв, тоді у слухача виникнуть відповідні асоціації.

Слід розрізняти зовнішні ознаки національного колориту і його внутрішню специфіку, пов'язану з національною мовою. Зовнішні ознаки – це прояви і прикмети національного буття: риси національно-історичного життя народу, його культури, характеру, звичаїв, традицій, традицій, звичок, почуттів, поглядів та інших. Внутрішня специфіка пов'язана з національною мовою. Специфічні особливості, притаманні мові, найбільш яскраво проявляються при перекладі, коли відбувається зіставлення двох мовних систем. Труднощі, з якими неминуче стикається перекладач, можна вирішувати тільки за умови володіння усіма закономірностями цих мов.

Таким чином, мовні особливості того чи іншого твору представляють собою одну з найважливіших сторін національного колориту, і вимагає ретельного вивчення. З огляду на зовнішні ознаки національного колориту і його внутрішню специфіку, ми вважаємо за необхідне конкретизувати саме це поняття, розділивши всі вхідні в нього компоненти на дві категорії. До першої категорії слід віднести слова і поняття, пов'язані з національним способом життя. Це – топоніми, ономастика, реалії. слова, що позначають родинні стосунки, народні та релігійні обряди, що відображають ознаки епохи, національні манери, вигляду, вчинків, і т.д.

До другої категорії належать компоненти мовної структури: ідіоми, прислів'я і приказки, вульгаризми, жаргонізми, діалектизми, вигуки, порівняння, епітети, і інші [].

Тепер розглянемо поняття «колорит» докладніше. Існує безліч трактувань, часом самих суперечливих. Тому для застосування цього поняття безпосередньо до реалій, необхідно уточнити його.

С.І. Влахов і С.П. Флорін дають своє розгорнуте визначення колориту стосовно до реалій: «Колорит – це та забарвленість слова, яку воно набуває, завдяки приналежності його референта - позначається ним об'єкта-до даного народу, певній країні або місцевості, конкретно-історичній епосі, завдяки тому, що він, цей референт, характерний для культури, побуту, традиції - одним словом – особливостей дійсності в даній країні або в даному регіоні, в дану історичну епоху, на відміну від інших країн, народів, епох» [1].

Як приклад С.І. Влахов і С.П. Флорін призводять слово «щербет». У словнику зафіксовано наступне значення цього слова: «Східний фруктовий прохолодний напій». Болгарські автори вважають, що слово «східний» є показником колориту реалії «щербет», і що нейтральне по стилю слово перетворюється в реалію завдяки зв'язку з даним регіоном. Це, звичайно, вірно, але чи не є таке трактування колориту занадто вузькою? Більш коротке визначення в Словнику іноземних слів виявляється більш повним порівняно з розлогим визначенням Влахова і Флоріна. Воно вказує лише на територіальну приналежність реалій, на її «прихильність» до того чи іншого народу, до тієї чи іншої місцевості. Зрозуміло, це одна з істотних рис, але згідно з визначенням Словника іноземних слів, колорит це «сукупність особливостей (епохи, місцевості, своєрідність чого-небудь)». Крім зв'язку з тією чи іншою місцевістю іншої найважливішою особливістю будуть «фізичні властивості предмета, явища. Так, в прикладі щербета смакові якості напою, його колір і т.п. також повинні прийматися до уваги. Особливо чітко це видно на прикладі реалій, які є предметами одягу – «кімоно», «сарі», «чалма», «мокасини», «тюбетейка» і ін. Одна тільки приналежність даних реалій до певної місцевості, історичного періоду, народу не буде єдиним показником колориту. Не менш важливим буде і їх матеріальний вигляд – особливості крою, кольору, матеріал, манера носіння і т.д.

Таким чином, колорит, який би він не був, є частиною конотативного значення реалій. Конотація – це «додатковий зміст слова, додаткове до

основного смисловим значенням, поряд з виразом емоційно-експресивного забарвлення і тоном урочистості, невимушеності, грайливості і т.д. []

Перейдемо тепер до вічного питання перекладачів – чи можливий адекватний переклад? – як це поняття співвідноситься з національним колоритом. Безсумнівно, адекватний переклад існує і стосовно до реалій, а й в цьому випадку є свої особливості. Існує межа, поріг доцільності, за яким передача своєрідності буде зайвою. Справа в тому, що в світі існує величезна безліч одиничних, специфічних предметів, явищ і понять, і спроба передати своєрідність може виявитися безглуздою. При перекладі значна частина «особливого» залишається за бортом. Це неминуче і не слід вважати цю втрату несумісною з адекватним перекладом.

Так само необхідно підкреслити суб'єктивний характер цього явища, так як в комунікації з перекладом джерело і адресат є носіями різних мов, різних культур. Одні і ті ж мовні знаки можуть викликати у них суперечливі асоціації, біля витоків яких лежать національні традиції, освіта, інтереси, соціальні обмеження і інші.

Вивчення цього питання показує, що навіть носії однієї мови асоціюють з тією чи іншою одиницею мови різну кількість інформації. Це відзначав ще А.А. Потебня, який писав, що зміст сприйманого тексту пропускається читачем через «його мову», внаслідок чого початковий зміст тексту змінюється. Більш того, проведені експерименти показують, що деякі лексичні одиниці ми взагалі погано розуміємо, хоча і регулярно і вживаємо їх у мовленні (тим більше транскрибуємо реалії!).

Реалізація мети перекладу – передача повідомлення в комунікації-в значній мірі залежить від обсягу інформації, асоційованого у адресата з відповідними мовними одиницями. Це добре знають досвідчені перекладачі. Якщо занадто великий розрив між інформацією, що надходить і накопиченими знаннями, зв'язок між ними не встановлюється, розуміння не досягається.

Цей довгий відступ знадобилося для того, щоб показати суб'єктивний характер сприйняття національного колориту (тобто частини інформаційного запасу). Облік цього факту полегшує розуміння багатьох проблем і рятує від багатьох непорозумінь.

1.3 Віддзеркалення національно-культурної своєрідності та історичного минулого в лексиці Німеччини та США

Сучасний світ постає в різноманітті якісно своєрідних національних культур, тісно взаємодіючих між собою. Як відзначають багато авторів, «процес взаємодії і взаємовпливу різних рівноправних культур отримав назву глобалізації». У цьому контексті більшої актуальності придбало поняття міжкультурної комунікації.

Країнознавча компетенція – це знання про культуру країни, мова якої вивчається (знання географії, історії, економіки, державного устрою, особливостей побуту, традицій та звичаїв). А от лінгвокраїнознавча компетенція передбачає володіння особливостями мовленнєвої та немовленнєвої (міміка, жести, що супроводжують висловлювання) поведінки носіїв мови у певних ситуаціях спілкування, тобто сформованість у студентів, майбутніх перекладачів цілісної системи уявлень про національно-культурні особливості країни, що дозволяє асоціювати з мовною одиницею ту ж інформацію, що й носії цієї мови, досягти у такий спосіб повноцінної комунікації.

Водночас варто зауважити, що в такому поєднанні іноземна мова стає дзеркалом суспільного та культурного життя народу – носія цієї мови. Вона формує уявлення про духовне багатство іншого народу, сприяє підвищенню рівня гуманітарної освіти та інтелекту людини, виробляє вміння швидко адаптуватися у відповідній комунікативній ситуації [1].

Для глибшого розуміння іншомовного спілкування необхідно максимально наблизити студентів-перекладачів до фонових знань носіїв мови. Вони є характерними для елементів конкретної країни і здебільшого невідомі іноземцям, що звичайно, ускладнює процес спілкування, оскільки взаєморозуміння неможливе без принципової тотожності в обізнаності комунікантів про оточуючу дійсність. Так і виникають бар'єри у спілкуванні різних народів, ці бар'єри і є національно-культурним компонентом певного народу. Через національно-культурні компоненти лексики мова одного народу може стати незрозумілою для іншого.

У мовознавстві існують різні класифікації лексики з національно-культурним компонентом. Учені виокремлюють основні лексичні групи, що містять культурний компонент значення: безеквівалентна лексика; конотативна лексика; фонові лексика [].

На думку О.Ю. Тупиці, національно маркована лексика – це безеквівалентна лексика, частково безеквівалентні одиниці (фонові лексика, конотативні слова), екзотизми, варваризми. Вчений розподіляє безеквівалентну лексику на три групи: а) власні назви (особові імена, географічні назви, назви установ, організацій, газет тощо); б) слова-реалії – словникові одиниці, які означають предмети, поняття та ситуації, що не існують у практиці іншомовного соціального колективу; слова, які означають різного роду предмети побуту, матеріальної та духовної культури, властивої тільки певному народові; в) слова символи [].

С. Влахов та С. Флорін вважають, що до складу безеквівалентної лексики входять власне безеквівалентні слова, реалії. Частково виходять за межі безеквівалентної лексики терміни, вигуки, звуконаслідувальні слова, екзотизми, аббревіатури, звертання, відступи від літературної норми; власні імена та фразеологізми [].

Як бачимо, лінгвісти диференціюють поняття безеквівалентна лексика від реалії, але вважають, що реалії входять, як самостійне коло слів, до складу

безеквівалентної лексики. Слово може бути реалією щодо багатьох мов, а безеквівалентним – переважно в межах певної пари мов, тобто, як правило, список окремих реалій мови буде більш-менш постійним, водночас словник безеквівалентної лексики виявляється різним для певних пар мов [].

На думку вчених, безеквівалентна лексика – це лексичні (та фразеологічні) одиниці, які не мають еквівалентів у мові перекладу; реалії – слова (та словосполучення), які називають об’єкти, притаманні життю певного народу і чужі для іншого, є носіями національного та / або історичного колориту і не мають точних відповідників в інших мовах, вимагають особливого підходу в перекладі [].

Л.С. Бархударов зараховує до складу безеквівалентної лексики: 1) імена власні, географічні назви, назви установ та організацій; 2) реалії; 3) випадкові лакуни []. Мовознавець представляє реалії як окремий розряд безеквівалентної лексики і вважає, що це слова, які позначають предмети, поняття й ситуації, які не існують у практичному досвіді людей, які говорять іншою мовою [].

Г.В. Чернов, А.В. Федоров, О.Д. Швейцер, Г.Д. Томахін, Я.І. Рецкер ототожнюють безеквівалентну лексику з поняттям реалія. Такий підхід обмежує зміст поняття безеквівалентної лексики до групи слів, яка має національно-культурну специфіку і співвідносна з предметами матеріальної культури. Цю думку широко критикує Р.П. Зорівчак, вважаючи, що реалії – «...категорія змінна, відносна, яка виступає чітко при бінарному контрактивному зіставленні конкретних мов (і культур)» [], а це означає, що обсяг реалій мови-джерела буде варіюватися відповідно до словникового складу мови-реципієнта, що у свою чергу залежатиме від масштабів культурних та етнічних контактів відповідних мовних колективів. Услід за С. Влаховим і С. Флоріним, схилиємося до думки: щоб говорити про реалії як про безеквівалентну лексику, слід спиратися на поняття «еквівалент», яке передбачає повну тотожність, зокрема на різних рівнях мови-джерела і мови-реципієнта (семантика, конотація тощо) []. Відповідно безеквівалентною

лексикою, а отже, реаліями, виявиться велика кількість лексичних одиниць, зважаючи на велике різноманіття (географічні, соціально-політичні, економічні тощо).

Важливою лишається проблема з'ясування статусу фонові лексик. А.В. Волошина у своєму дисертаційному дослідженні виявляє центр та периферію безеквівалентної лексики. Так, до центру дослідниця відносить слова-реалії, а до периферійної системи – фонові слова. У свою чергу слова-реалії мають внутрішнє розшарування на власне слова-реалії, означальні слова-реалії та гіпонімічні слова-реалії.

Так, до власне слів-реалій належать лексеми, які вказують на характеристику історичного життя, дають етноспецифічне пояснення й усвідомлення світу, називають конкретні предмети матеріальної та духовної культури соціуму. Лексичні одиниці, які містять у собі характеристику етнічно важливого стану, дії або ознаки самих реалій дослідники виділяють як означальні слова-реалії. Згадані власне слова-реалії та означальні слова-реалії можуть вступати між собою в гіпонімічні відношення.

У зв'язку із цим виділяються ще й гіпонімічні слова-реалії, тобто лексеми, у значенні яких родове поняття розшаровується на ряд видових. Якщо слова-реалії відображають предметний світ етносу, то фонові лексичні одиниці фіксують своєрідність віддзеркалення об'єктивної дійсності на лексичному рівні []. А.В. Волошина фоновими лексичними одиницями називає ті одиниці, у яких на лінгвістичному рівні відбивається етнічно визначений погляд на об'єктивну дійсність при спільності міжетнічних понятійних систем і додає те, що у фоновій лексиці віддзеркалюються гіперогіпонімічні відношення на міжмовному рівні.

Під впливом закону лінгвальної економії ті ж самі явища або стани об'єктів навколишнього світу (матеріального та ідеального), поняття про які містяться майже у всіх етнокультурах, в одній із них фіксуються лексичними одиницями детальніше, аніж в інших. Подібні лексичні одиниці, які мають різні

емоційні відтінки, а також різні асоціативні зв'язки в сучасній лінгвістиці називаються фоновими знаннями [1].

Хоча, традиційно ототожнюють «безеквівалентну лексику» Є.М. Верещагін та В.Г. Костомаров відзначають певну спільність безеквівалентної та фонові лексика, оскільки обидва класи «відрізняються від відповідних іншомовних слів, тому що відображають специфіку національної культури» [1]. Подаючи класифікацію, вони не розмежовують поняття безеквівалентності та фоновість лексика, уживають термін безеквівалентна лексика замість фонова лексика і навпаки.

У дефініції, запропонованій Ф.С. Бацевичем, також об'єднано поняття безеквівалентності та фоновості. На думку вченого, «фонова лексика – це лексика, що несе інформацію національно-культурного характеру і потребує лінгвокраїнознавчого коментаря, оскільки поняття, що виражається словами іноземної мови, яка вивчається, відсутні в рідній мові або їх знання в двох мовах не співпадають» [1].

Як слушно зауважив Є.І. Шумагер, фонові слова – це лексичні одиниці, на перший погляд найзвичайніші, що вільно перекладаються іноземними мовами, але містять цінну інформацію про специфічно національну позамовну діяльність [1]. Фонові слова – слова, які відрізняються від еквівалентних іншомовних слів лексичними фонами [1].

Фонова лексика є фактом існування безеквівалентності на рівні лінгвістичного коду. Предметний та поняттєвий світ залишаються одним і тим самим, варіативна лише його лінгвальна характеристика.

Лінгвокраїнознавчий аспект передбачає засвоєння лексика з національно-культурною (денотативною) семантикою, ознайомлення з фактами, явищами, цінностями національної культури, етичними та естетичними нормами, прийнятими у суспільстві, тощо.

Формування соціокультурної компетенції особистості відбувається не тільки шляхом вивчення суто країнознавчих матеріалів (з географії, історії,

економіки, політики тощо), але й традицій, звичаїв, моральних пріоритетів, стилю життя представників країни, мова якої вивчається.

Для невимушеної та успішної комунікації з представниками іншомовних середовищ лише «механічного» знання «чужої» мови та теорії перекладу недостатньо, при цьому важливі також знання культури та поведінки людей. Для оптимізації процесу вивчення іноземної мови та удосконаленні перекладацьких навичок необхідно залучати лінгвокраїнознавчий аспект, який не тільки покращує рівень мовних знань студентів, а й їх соціокультурну компетенцію, завдяки чому майбутні спеціалісти у області перекладу легко уникатимуть труднощів, перебуваючи за кордоном чи спілкуючись з іноземцям.

Зауважимо, що знання фактів, норм і цінностей «чужої» національної традиції, тобто засвоєння культурологічної функції мови і вторинної акультації – це не просто запам'ятовування інформації про країну і використання її в процесі спілкування, але й формування позитивного ставлення до держави, мова якої вивчається, до її народу, історії, звичаїв, побуту.

Вся система мови в цілому, мовна та мовленнєва норми відображають національно-культурну специфіку мови. У цьому реалізується кумулятивна функція мови. У цій функції мова виступає сполучною ланкою між поколіннями, сховищем і засобом передачі позамовного колективного досвіду, тому мова не тільки відображає сучасну культуру, а й фіксує її попередній стан.

Кумулятивна функція властива всім мовним одиницям, однак найбільш яскраво вона проявляється в області лексики – в словах, фразеологізмах, афоризмах. «Лексика, будучи безпосередньо пов'язана з предметами і явищами матеріального світу і з історією суспільства, служить не тільки потребам мовного спілкування, але є також своєрідною формою закріплення і передачі суспільно пізнавального досвіду від покоління до покоління. Тому лексична система, насамперед і найбільше обумовлена категоріями матеріального світу».

Лексика містить універсалії в специфічному національному переломленні і власне реалії.

В число лексичних одиниць, що мають яскраво виявлену національно-культурну семантику, входять назви реалій (визначення предметів та явищ, які є характерними для однієї культури і відсутні в іншій), конотативна лексика (слова, що співпадають по основному значенню, та розрізняються за культурно-історичними асоціаціями) та фонова лексика, що означає предмети та явища, котрі мають аналоги в культурі, що порівнюється, та розрізняються за якимись національними особливостями – функціонуванням, формою, призначенням предметів тощо. Для лінгвокраїнознавства величезний інтерес становлять також фразеологізми, в котрих відображаються національна своєрідність історії, культури, традиційного образу життя народу – носія мови.

У перекладознавчих працях лексема «реалія» як термін з'явилася у 40-х роках. Його уперше вжив А. Федоров (його діяльність склала цілу епоху в історії радянського перекладознавства) у праці «Про художній переклад» (1941), але надто широко розробив обговорюваний термін С. Толстой – перекладознавець, що опрацьовував проблеми перекладу з англійської мови російською. В його розумінні «реалії» – «конкретні умови життя і побуту країни, з мови якої здійснюється переклад» [1].

Значним поступом в опрацюванні реалій в українському перекладознавстві є праці В. Коптілова. У визначенні реалій учений акцентує передусім чинник міжмовного зіставлення. Так, у праці «Актуальні питання українського художнього перекладу» В. Коптілов називає реаліями «слова, що позначають предмети та явища, невідомі мові перекладу».

З цього твердження випливає й той факт, що слова можуть бути реаліями в одній мові, але не бути такими в іншій. Наприклад, у Великобританії, як і в Україні, використовуються проїзні квитки (*travel cards*), тоді як у США вони відсутні. Отже, стосовно американського варіанту англійської мови український «проїзний квиток» – реалія, а стосовно британського варіанту – ні.

Реалії по-різному стають широковідомими: вони проникають в інші мови завдяки художньому перекладу і засобам масової комунікації. Головна розбіжність між ними – сфера їхнього вжитку, функціонально-стилістичний критерій: терміни найширше вживаються у мові науки, вони – основа всіх терміносистем. Реалії переважають у художніх текстах та усному мовленні [].

Реалії в найзагальнішому вигляді можна розглядати в площині національної приналежності: реалії німецькі, української, англійські і т.д. Таким чином, місцевий поділ важливий, в першу чергу, в плані теорії та практики перекладу. При цьому слід зазначити, слова можуть бути реаліями для конкретної пари мов, а для іншої пари вже можуть і не бути реаліями. Це відноситься, наприклад, до церковних реалій. Так, назви реалій католицької церкви, які відсутні у православних християн, є зовнішніми реаліями для російської мови і не є такими, наприклад, для французького, португальського, польського, італійського та деяких інших мов, носії яких належать в більшості до католицької церкви; магазини аптекарських і галантерейних (в основному) товарів *die Drogerie* (нім.) і *drug-store* (англ., амер.) є реаліями з точки зору українського побуту і мови, але не німецького та англійського; *das Reihenhau*s – «будинок, що складається з секцій, що мають свій вхід і номер», німецька реалія з точки зору архітектури нашої країни, але не реалія для деяких інших країн, де така архітектура прийнята.

Успішне виконання функцій перекладача передбачає всебічне знайомство з історією, культурою, літературою, звичаями, сучасним життям та іншими реаліями народу, що говорить мовою оригіналу. Іншими словами, основним вимога до повноцінного перекладу є знання перекладачем реалій або конкретних умов життя і побуту країни, з мови якої здійснюється переклад.

1. предметний поділ;
2. місцевий поділ (за національною і мовною приналежністю);
3. тимчасовий поділ.

Предметний поділ включає всі сторони існування, побуту певного народу. Сюди відносяться:

1) географічні реалії: *die Hallig pl. Halligen* – «група населених острівців в Північному морі»; *das Watt* – «прибережна смуга в Північному морі (шириною 20 км), морське мілководді, затоплювані під час океанічних припливів».

2) побутові реалії:

Їжа: *Hackepeterm* – «рубане м'ясо з прянощами, вживається в сирому вигляді»; *der Eintopf* – «густий суп з м'ясом, овочами (можливо горохом, квасолею), вживається як перша і друга страва»; *die Mettwurst* – «копчена ковбаса з нежирного м'яса»; *die Praline* – «шоколадна цукерка з начинкою»; *der Pumpernickel* – «житній хліб без кірки з солодкуватим присмаком з жита грубого помелу»; *die kalte Ente* – «холодний крющон (суміш білого і шипучого вина з лимонним соком і цукром)»; *der Hoppelpoppel* – «картопля та шинка, залиті яйцем»;

Одяг: *der Skillerkragen* – «відкритий великий білий комір, а-ля Шиллер»; *das Dirndlkleid* – «пістре, часто в клітку, жіноче плаття з широкою спідницею і порадником»; *der Tirolhut* – «тірольський капелюх з пером»; *der Knickerbocker* – «штани-гольф».

Найчастіше дослідники вдаються до предметної, зовнішньої, позамовної класифікації реалій. З погляду перекладознавства доречно провести поділ реалій в історико-семантичному та структурному планах.

З історико-семантичного погляду виділяються:

1) власне реалії (при існуючих референтах): від англ. а *baby-sitter, Boxing Day, the Centrallobby, Poppy Day, Halloween, Harley Streetdoctor, a giftedchild* (у США особливо здібна дитина, для якої, з дозволу батьків, опрацьовується спеціальна шкільна програма) та інші; стосовно реалій Німеччини, існують такі вирази як: *Sandkastenfreund* (друг з пісочниці) – «друг дитинства», *Drachenfutter* (корм для дракона) – «подарунок від винного чоловіка дружині».

- 2) історичні реалії – семантичні архаїзми, які внаслідок зникнення референтів входять до історично дистантної лексики, втративши життєздатність. Такий поділ обумовлено фактом зв'язку слів-реалій з денотатом за місцем і часом. Деякі реалії згодом перетворюються в історичні реалії і створюють в контексті так званій часовий і історичний колорит. Їм властива сема «минуле», пов'язана із старінням референта, виходом позначуваного ним слова з царини активної суспільної практики мовного колективу. Вони вміщують фонові знання культурної спадщини. Крім національного, для них характерний хронологічний колорит: укр. «щезник», «смерд», «копний майдан», «свячений», «згінні дні», «медведиця» (група жінок, що, переодягнувшись, ходила по селу під час косовиці), «зелені хлопці» (опришки), «підбрехач» (другий сват у давніх українських весільних обрядах), «тарниця» (дерев'яне сідло гуцулів); англ. *the Blackand Tans* («чорно-руді» – англійські каральні загони в Ірландії в 1920-1923), *a priest`s hole* (іст. «нора», пристанище священика; таємна кімната, звичайно в церкві або в замку, де переховувалися католицькі священики в Англії під час переслідування католиків) та ін. []].
- 3) Існує один, так званий, вид семантико-стилістичних відповідників реалій – контекстуальне розтлумачення реалій. Такий вид відтворення семантико-стилістичних функцій реалій нерозривно пов'язаний з цілісністю публіцистичного тексту і полягає у роз'ясненні суті реалії. За допомогою роз'яснення перекладач зможе донести до слухача або ж читача суть тієї чи іншої реалії. Що є за своєю суттю важливим допоміжним фактором для перекладача. Переклад – це справа творча, індивідуальна. Кожен автор може за допомогою свого таланту, своєї майстерності слова виробляти інші шляхи донесення до читача змісту того, що більшість дослідників назвала неперекладним – реалії. Для того, щоб правильно передати реалію в тексті перекладу, перекладачеві необхідно точно знати, що позначає дана реалія і яка

фонова інформація за нею стоїть. Ці знання допоможуть правильно ввести реалію в текст перекладу і зробити її зрозумілою. Прикладом даної ситуації, як не можна краще стане розгляд певних реалій в німецькій мові, що стосуються вин.

Назви напоїв, сортів винограду і десертів:

1. *der Riesling*
2. *der Bordeaux*
3. *der Burgunder*
4. *der Eiswein*
5. *die Trockenbeerauslese*
6. *Creme au Riesling*

Реалії, які називають терміни виноробства:

7. *die Grobkellerei*
8. *die Streuobstwiese*

Отже, ми маємо володіти такими знаннями культури, що описали б таке явище, наприклад так:

- *der Riesling*: Сорт винограду, який використовується для виробництва білих вин; вирощується головним чином у Німеччині, а також у багатьох інших країнах. Виготовлене з цього сорту винограду вино; відноситься до напівсухим або сухим і є одним з найкращих білих вин в світі.
- *der Bordeaux*: марка вина, виробленого в виноробному районі Франції в околицях міста Бордо; в побуті словом «Бордо» називають широкий спектр вин – білих, рожевих і червоних, від недорогих їдалень, до одних з найдорожчих і відомих в світі.
- *der Eiswein*: десертне вино, виготовлене з винограду, замороженого на лозі.
- *die Trockenbeerauslese*: дуже солодке вино з родзинкових, перезрілих ягід, займаних благородною цвіллю.

- *die Streuobstwiese*: традиційна форма плідівництва, луг, засаджений фруктовими деревами.

Деколи реалія як словосполучення складається з компонентів, які самі не є реаліями. Так лексема «півень» – не реалія (півні є усюди, або, принаймні, у дуже багатьох країнах), але народне часове позначення «до третіх півнів» – реалія української мови стосовно англійської. Ця реалія мальовнича, образна, багата конотаціями і, водночас, її експресивну семантику можна бодай частково відтворити засобами англійської мови, де є вислів *the morning cock*, а до семантичного поля *morning* належать лексеми *cockcrow*, *cockcrowing* [].

Головна мета лінгвокраїнознавства – забезпечення комунікативної компетенції в актах міжкультурної комунікації через адекватне сприймання мови співрозмовника і розуміння оригінальних текстів. У цьому плані вирішального значення набуває такий факт, що необхідність формування у студентів-перекладачів лінгвокраїнознавчої компетенції – є невід’ємною частиною комунікативної компетенції. Із зазначеною метою пов’язана необхідність вивчення та усвідомлення перекладачами мовних одиниць, які найбільш яскраво відображають національні особливості культури народу, середовища його існування і які важко зрозуміти так, як їх розуміє носій мови. Дана необхідність відчувається у всіх випадках спілкування з іноземцями, під час читання літератури, перегляду кіно- і відеофільмів, при прослуховуванні пісень.

Викладання культури у зв’язку з навчанням іноземної мови має своєю метою передачу студентові – майбутньому перекладачу мінімуму фонових знань, котрими володіє носій мови, що в якійсь мірі нагадує акультурацію (процес засвоєння особистістю, що виросла в умовах культури А, елементів культури Б). Однак, надбання знань про культуру іншого народу в лінгвокраїнознавстві принципово відрізняється від акультурації [].

Отже, головна мета лінгвокраїнознавства – забезпечити комунікативну компетенцію в актах міжкультурної комунікації, передусім через адекватне

сприйняття промови (мови) співрозмовника, що розраховані на носіїв мови. Лінгвокраїнознавство забезпечує розв'язання цілої низки проблем, зокрема головної філологічної проблеми – адекватного розуміння тексту чи мови. Ось чому воно виступає в якості лінгвістичної основи не лише лінгводидактики, а й перекладу. Бо для того, щоб перекладати, потрібно, передусім, повністю зрозуміти іноземний текст з усіма нюансами значення, включаючи підтекст, натяки, а вже потім з урахуванням адресата, підібрати відповідні еквіваленти в мові перекладу.

1.4 Етнокультурні реалії Німеччини

Реалія – елемент культури, під яким розуміють сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства, історично склалася на основі економічного базису [1]. У кожній мові є слова, які ніяк не відрізняються від інших слів, але передати їх при перекладі буває досить непросто. Адже реалії – специфічні слова або назви предметів в духовну і матеріальну культуру, властиві лише певному народу. Реалії виступають визначеннями предметів, понять, типова особливостей певного географічного місця, матеріального життя, соціально-історичних особливостей деяких людей, нації, країни, племені, що представляють собою національний, місцевий та історичний колорит. Такі слова не мають точних відповідників в інших мовах [2].

Необхідно бути уважним, щоб не переплутати реалії з термінами. Адже між цими двома поняттями є значна різниця. Але деякі реалії буває дуже важко відрізнити від термінів, тому що останні можуть іноді співвідноситися і з унікальними референтами. Крім того, терміни так само, як і реалії, не мають ідеографічних синонімів і входять в лексико семантичної системи літературної мови. Терміни, на відміну від реалій, можуть бути інтернаціональними і характерні для художнього стилю, реалії ж можуть використовуватися в будь-якому стилі мови.

Деякі реалії мають схожість з іменами: *der Weihnachtsmann*, *das Rotkeppchen*, *der König-Drossel* і інші. Іноді реалії можуть віддалятися від літературної норми, до них відносяться, наприклад, діалектизми, елементи розмовної мови, жаргонізми.

Існує кілька класифікацій реалій за різними ознаками. Реалії як одиниці перекладу поділяються на:

1. скорочення (*BRD (Bundesrepublik Deutschland)*, *RG (Reichsgesetz)*, *VVN (Vereinigung der Verfolgten des Naziregimes)*);
2. слова (*der Advent*, *das Butterbrot*, *der Hamburger*);
3. словосполучення (*das Dritte Reich*).

Предметна класифікація реалій:

- Географічні реалії:
 1. назви об'єктів фізичної географії (*die Steppe*, *der Passat*);
 2. назви об'єктів, пов'язаних з діяльністю людини (*die Landwirtschaft*, *die Viehwirtschaft*).
- Етнографічні реалії:
 1. побутові реалії (*die Tracht*);
 2. трудові (*der Ostarbeiter*);
 3. найменувань понять мистецтва і культури (*die Gotik*);
 4. етнічні поняття (*der Wolgadeutsche*, *der Recke*);
 5. заходи і гроші (*Deutsche Mark*, *Euro*, *das Phund*).
- Суспільно-політичні реалії:
 1. поняття, пов'язані з адміністративно-політичним устроєм (*die Deutsche Demokratische Republik*, *die Bundesrepublik Deutschland*, *das Bundesland*, *das Estland*, *das Weißrussland*);
 2. найменування Насі і органів влади (*der Bundestag*, *die Bundesregierung*, *der Bürgermeister*);
 3. назви організації, титулів (*der Volkswagen*, "Hitlerjugend").
- Історичні реалії: *der Einsatzstab*, *der Reichsleiter*.

У межах однієї мови слід розглядати власні і «чужі» реалії, які, в свою чергу поділяються на національні (відомі всім жителям країни, всього народу), локальні (належать одному діалекту), мікролокальні (характерно для певної місцевості).

Розглядаючи декілька мов, можна виділити регіональні реалії («єуро» для країн, які взяли цю валюту за національну) і інтернаціональні, які присутні в лексиці багатьох мов, які увійшли в словник, при цьому зберігши первісне забарвлення.

З усього сказаного можна зробити висновок, що основною рисою реалій є її колорит. А саме передача колориту при перекладі тексту з однієї мови на іншу становить головну проблему перекладача при роботі з реаліями.

Деякі дослідники-науковці (Верещагін, Костомаров) відносять реалії до розряду безеквівалентної лексики, стверджуючи, що вони не підлягають перекладу. Однак реалія є частиною вихідного тексту, тому її передача в текст перекладу є однією з умов адекватності перекладу. Отже, питання зводиться не до того, можна чи не можна переводити реалію, а до того, як її перекладати.

Основних труднощів передачі реалій при перекладі дві: відсутність у мові перекладу відповідників (еквівалентів, аналогів) через відсутність у носіїв цієї мови позначеного реалією об'єкта (референта) і необхідність, поряд з предметним значенням (семантикою) реалії, передати і колорит (конотацію) – її національне і історичне забарвлення.

Однак деякі реалії мають у мові перекладу поодинокі відповідності (*der Adventskranz* – «різдвяний вінок»). «Єдиний відповідність означає, що в більшості випадків представлена одиниця вихідного мови перекладається однією тією ж одиницею мови перекладу» []. При перекладі такого типу реалій, які мають одиничні відповідностей, труднощі майже не виникають.

Можливості перекладу реалій, фактично зустрічаються в перекладах, зводяться до чотирьох основних випадків: транслітерація або транскрипція, створення нового (або складного) слова на основі вже існуючих в мові

елементів, уподібнюючи переклад, уточнююче за умов контексту і гіпонімічні переклад (заміна видового поняття на родове). Питання про вибір між транскрипцією (транслітерацією) і безпосередньо перекладом стосується, головним чином, ще незнайомих носіїв мови перекладу слів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

Основним акцентом, на який варто звернути увагу при розгляді даної проблеми, це те, що труднощі в комунікації представників різних етносів і культур пов'язані з різними способами сприйняття світу.

Саме тому, на сьогодні постає питання правильного розуміння та відображення мови, як своєї так і іноземної.

Перекладач повинен з повагою ставитись до реалій у мовах перекладу, так само як і до реалій рідної мови, бо це ті речі, які в ході історії відображають характер певного регіону чи країни та відображають культурні цінності народу.

Для того, щоб люди були в змозі досягати повноцінної комунікації, потрібно мати цілісну систему уявлень про основні національні традиції та звичаї тої чи іншої країни. Таким чином, постає одне з найважливіших завдань – освоєння комунікативної компетенції.

На думку вчених, безеквівалентна лексика – це лексичні (та фразеологічні) одиниці, які не мають еквівалентів у мові перекладу; реалії – слова (та словосполучення), які називають об'єкти, притаманні життю певного народу і чужі для іншого, є носіями національного та / або історичного колориту і не мають точних відповідників в інших мовах, вимагають особливого підходу в перекладі.

Переклад передбачає подолання мовних і культурних бар'єрів, а точніше лінгвоетнічного бар'єру, під яким розуміється «Розбіжність у мовах, закономірностях їх функціонування у культурах комунікантів». Іншими словами до лінгвоетнічних бар'єрів відноситься все те, що не дозволяє носію своєї мови безпосередньо сприйняти текст на іншій мові і відреагувати на нього так само, як якщо б він був носієм цієї іншої мови.

Основних труднощів передачі реалій при перекладі дві: відсутність у мові перекладу відповідників (еквівалентів, аналогів) через відсутність у носіїв цієї мови позначеного реалією об'єкта (референта) і необхідність, поряд з

предметним значенням (семантикою) реалії, передати і колорит (конотацію) – її національне і історичне забарвлення.

З усього сказаного можна зробити висновок, що основною рисою реалій є її колорит. А саме передача колориту при перекладі тексту з однієї мови на іншу становить головну проблему перекладача при роботі з реаліями.

РОЗДІЛ 2. ПРИЙОМИ ПЕРЕДАЧІ РЕАЛІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

2.1 Способи перекладу реалій засобами сучасної української мови

Проблема перекладу безеквівалентної лексики є актуальною для науки і практики перекладу. У художній літературі, в повсякденній і професійній лексиці часто зустрічаються слова, які при перекладі створюють певні труднощі для перекладача. Реалії є яскравим прикладом безеквівалентної лексики. Проблемою перекладу даних лексичних одиниць займаються не тільки вітчизняні, а й зарубіжні вчені. Реалії як об'єкт дослідження почали розглядати в 50-х рр. минулого століття, але питання про класифікацію, види, принципи і методи їх перекладу залишається відкритим.

Особливості життєвого укладу даного народу і країни в цілому неодмінно знаходять відображення в мові цього народу. Тому можна стверджувати, що культура будь-якої нації відображається в мові. У цьому випадку мова несе в собі національні культурні особливості того чи іншого народу. У кожній мові існують слова, які відображають зв'язок мови з культурою. Перш за все, до таких слів належать реалії.

Можна дати визначення терміна «культура» в такий спосіб: це специфічний спосіб поняття і розвитку людської життєдіяльності, яке представлено в матеріальних і розумових творах, в системі соціальних норм, у відносинах людей з природою і по відношенню до себе.

При протиставленні мов і культур виділяють збігаються і не співпадаючі елементи. Мова вважається одним з незбіжних елементів. До незбіжним елементам відносять, перш за все, слова, які не мають конотативного відповідності в іншій мові.

У науці щодо перекладу поняття «реалія» вчені відносяться по-різному. Нерідко ми можемо зустріти різні визначення, і тому важливо розрізняти два поняття: «реалія як слово» і «реалія як предмет».

Таким чином, в філології існує два позначення реалії:

1. реалії як предмети, поняття, явища, які характерні для історії, культури того чи іншого народу, тієї чи іншої країни і не мають відповідників у інших народів.
2. реалії як слова і словосполучення, які позначають ці предмети, поняття, явища.
3. реалії мають певну національну, історичну, місцеву (локальну) забарвленість і не мають відповідників (еквівалентів) в іншій мові.

Внаслідок того, що кожна реалія позначає той чи інший предмет і має певне смислове навантаження, вчені пропонували різні види класифікації.

В.С. Виноградов визначає реалії як специфічні факти історії і ладу певної держави, певні географічні особливості середовища, побутові предмети, існуючі і існували раніше, культурні поняття і відносить їх до безеквівалентної лексики.

Класифікація В.С. Виноградова виглядає наступним чином:

1. побутові реалії: сюди відносяться житло, посуд, предмети домашнього вжитку, предмети одягу, назви страв, напоїв, різні види діяльності, засоби обігу, одиниці заходів, грошові знаки (напр., *Hackepeter, die Bockwurst, das Wams, die Seppe (l) hose, die Glocke, der Bundschuh* і т.д.).
2. міфологічні і етнографічні реалії: етнічні і соціальні спільності та їх представники, різні божества, назви і імена казкових істот, назви легендарних місць (*Loreleifelsen, Lorelei*).
3. реалії світу і природи: тварини, комахи, рослини, дерева, місцевості, пейзажі (напр., *die Kröte, der Aal, die Heilpflanze, der Spreewald* і т.д.).
4. реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя (актуальні і історичні): адміністративно-територіальні одиниці і державні інститути,

громадські організації, групи, партії, різні звання і класні чини (*Bundestag, Bundesrat, der Kanzler*).

5. ономастичними реалії: антропонімів: імена, топоніми, імена літературних героїв, назви громадських закладів (*Hans, Heinrich, Dietrich, Rolan, das Malente, Deutsche Oper Berlin*).

6. асоціативні реалії (символи, національні та історико-культурні явища).

Дана класифікація допомагає визначити, до якої сфери діяльності (культурної, політичної, історичної тощо) належить та чи інша реалія.

С.І. Влахов і С.П. Флорін вважають, що реалії є виразними засобами, це слова і вирази, які характеризують побут, уклад життя, історію і культуру певного народу, і ці кошти відсутні у інших народів. При цьому вчені загострюють увагу на тому, що переклад реалій є актуальною проблемою, так як реалія є носієм національного колориту і відображенням культури.

Класифікація С.І. Влахова і С.П. Флоріна найбільш велика і різноманітна. Загальний вигляд даної класифікації виглядає наступним чином:

1. предметний розподіл;
2. місцевий розподіл;
3. тимчасовий розподіл;
4. перекладацький розподіл.

В основі предметного розподілу лежить предмет або поняття, який позначає та чи інша реалія. В даному виді поділу реалії поділяються на три групи:

1. Географічні реалії:

а) назви об'єктів фізичної географії, включаючи метеорологію (напр., «мусон», «савана»);

б) назви географічних об'єктів, пов'язаних з людською діяльністю (*Dresden*);

в) назви видів тварин, рослин, комах і т.д. (напр., «колібри»).

2. Етнографічні реалії:

а) побут (назви страв, напоїв, одягу, взуття, головних уборів; предметів меблів, посуду та іншого домашнього вжитку; назви транспортних засобів; назви громадських місць) (*Hackepeter, Mettwurst*);

б) праця, вид і рід діяльності (назви професій, знарядь праці, організацій праці);

в) мистецтво і культура (назви танців, музичних інструментів; обряди, свята, імена божеств, назви, які прийшли з міфології і т.д.) (*der Troll, der Kobalt, die Schulltüte*);

г) Етнічні реалії (клички; назви осіб за відповідним місцем проживання).

3. Суспільно-політичні реалії:

а) адміністративно-територіальний устрій (назви населених пунктів, вулиць, окремих одиниць) (*Berlin, das Bundesland, das Bezirk*);

б) органи влади (назви титулів, органів влади, посад) (*der Herzog, der Kaiser*);

в) суспільно-політичне життя (назви політичних діячів, груп, партій і рухів; назви навчальних і культурних закладів; назви станів, державних знаків і символів);

г) військові реалії (назви зброї, військових титулів, чинів і т.д.).

Також існує місцевий розподіл. В даному виді розподілу вчені розглядають реалії в різних площинах: в площині одного і двох мов.

В площині однієї мови вони виділяють свої і чужі реалії, які є або запозичення, або кальки.

Розглядаючи реалії в площині пари мов, слід говорити про зовнішні реалії, які не знайомі цим двом мовам, і про внутрішні реаліях, які знайомі одній мові, але незнайомі іншому.

В цілому, місцевий розподіл ділить реалії на:

1. національні реалії, які відомі всім жителям однієї країни, але чужі іншій);
2. регіональні реалії, які відомі за межами «рідний» країни;

3. інтернаціональні реалії, які існують в лексиці багатьох мов і зберегли свій національний колорит;
4. локальні реалії, що належать конкретній соціальній групі або діалекту;
5. мікрореалії, характерна для більш дрібної групи, наприклад, селища, села, родини.

Ще існує тимчасовий розподіл. У цьому виді розподілу реалії розглядають в тимчасовій площині, виділяючи при цьому реалії історичні та сучасні.

Історичні реалії безпосередньо пов'язані з минулим певної держави, нації, спільності або групи. Найчастіше до них належать назви історичних документів, подій, титулів і т.д. Існують такі історичні реалії, які втратили свою популярність і вийшли з ужитку з плином часу, вони викликають особливі труднощі при перекладі, але є і такі, які залишилися в мові. Сучасні реалії виникли відносно недавно і виникають досі. Сучасні реалії можуть бути позначені як «модні реалії» і «актуальні реалії».

Нерідко історичні та сучасні реалії пов'язують з історизмами, архаїзмами і неологізмами.

Додамо ще і перекладацький розподіл. Даний спосіб дуже різноманітний. Його принцип заснований на тому, що існують реалії, які знайомі в тій чи іншій країні, місцевості і т.д., і реалії, які чужі їм; саме такі реалії представляють проблему для перекладача.

Класифікація реалій за мовною нормою:

1. досить часто реалії класифікують за мовну норму. Вони можуть бути представлені у вигляді скорочень, слів, словосполучень, пропозицій.
2. реалії-скорочення є найбільш складну проблему при перекладі. Часто до таких реалій відносяться назви установ, груп, партій.
3. реалії-словосполучення і реалії-речення часто зустрічаються в формі фразеологічних зворотів, крилатих виразів, прислів'їв та приказок.

Класифікація реалій по Г.Д. Томахіну:

1. реалії афористичного характеру;
2. цитати;
3. крилаті слова і вирази.

Реалії не мають еквівалента в іншій мові, так як вони позначають предмет або явище, характерне тільки для культури одного народу, країни або нації. Саме тому проблема перекладу даного виду безеквівалентної лексики є однією з найактуальніших в лінгвістиці та перекладознавстві.

Проблемою перекладу реалій займалися багато вчених, у зв'язку з цим існують різні точки зору на способи передачі реалій з однієї мови на іншу.

Способи перекладу на думку В.Н. Комісарова.

В.Н. Комісаров виділив 5 способів перекладу реалій:

1. транскрипція або транслітерація;
2. гіпо-гіперонімічний переклад (або переклад від видового до родового, або навпаки);
3. уподібнення (уподібнюванні слова швидше називають поняття, супідрядні по відношенню до родового поняття).
4. описовий переклад.
5. калька.

Під транскрипцією розуміється передача звукового вигляду реалії з однієї мови на іншу (напр.: *The Times* – «Таймс», *die Mosel* – «Мозель», *Wehrmacht* – «Вермахт»).

Транслітерація має на увазі передачу графічного образу з однієї мови на іншу (*Saar* – «Саар», *Oktoberfest* – «Октоберфест», *Kanzler* – «Канцлер»).

Способи перекладу по А.В. Федорову.

А.В. Федоров виділяє 4 способи:

1. транскрипція або транслітерація;
2. створення нових слів або словосполучень;
3. уподібнюються переклад – спосіб перекладу, при якому використовуються слова, близькі за значенням з реалією;

4. узагальнено-приблизний переклад.

При цьому вчений зауважує, що адекватний переклад реалій можливий тільки тоді, коли перекладач знає культуру мови оригіналу.

Способи перекладу по С.І. Влахова і С.П. Флорину.

С.І. Влахов і С.П. Флорін виділяють наступні способи перекладу:

1. транскрипція або транслітерація;
2. створення нового слова (неологізму);
3. заміна реалій;
4. приблизний переклад (родо-видова заміна, опис, тлумачення, пояснення);
5. контекстуальний переклад.

Якщо більш детально розглянути цю проблему на прикладі робіт С.І. Влахова і С.П. Флоріна, то вони називають дві основні проблеми при передачі реалій в перекладі: відсутність у мові перекладу відповідності реалії та передача національної та історичної забарвлення реалії. Автори виділяють два способи передачі реалії: транскрипцію і переклад.

Транскрипція – це відтворення звучання слова вихідної мови згідно фонетичним правилам мови перекладу. За своєю суттю цей прийом аналогічний запозичення іноземного слова. Транскрипція зазвичай застосовується при перекладі назв фірм, компаній, видавництв, марок і т.д. Схожий з транскрипцією прийом – транслітерація – це відтворення літерного складу іноземного слова на мові перекладу. Недоліком цих прийомів є поява в перекладі незвичних і малозрозумілих слів. Але, незважаючи на це, транскрипція і транслітерація в багатьох випадках є єдиними способами передачі безеквівалентної лексичної одиниці вихідного мови.

Коли транскрипція неможлива або небажана, має місце переклад реалії. С.І. Влахов і С.П. Флорін виділяють 3 способу перекладу реалій: 1) створення в мові перекладу нового слова, неологізму; 2) приблизний переклад та 3) контекстуальний переклад.

1. Неологізм може вводитися в мову перекладу наступними способами: калька, напівкалька, освоєння і семантичний неологізм (*der Gibelhaus* – «будинок із загостреними фронтонами та вузькими фасадами, будинок з гостроверхою кришою»; *das Fachwerkhaus* – «каркасна споруда»; *die Pralline* – «шоколадні цукерки з начинкою»).

Калька – це переклад лексичної одиниці оригінального тесту шляхом заміщення її складових компонентів відповідними лексичними одиницями в мові перекладу. В основі калькування лежить утворення абсолютно нового слова або сталого словосполучення мовою перекладу. Така нова мовна одиниця деяким чином копіює структуру і склад вихідної оригінальної лексичної одиниці. Так, наприклад в російську мову було введено термін «дитячий сад», калька німецького «*Kindergarten*». Недолік передачі реалії калькуванням полягає в тому, що кальки можуть сприйматися носіями мови перекладу як незвичні або порушують норми мови.

Напівкалька – спосіб словотворення шляхом запозичення і буквального перекладу частини слова або словосполучення вихідної мови. Приклад полукальки в українській мові – «третій рейх» (німецьке *das Dritte Reich*).

Освоєння – це адаптація реалії в мові перекладу, тобто надання їй на основі іншомовного матеріалу вигляду, звичного для мови перекладу.

Семантичний неологізм – нове слово або словосполучення, яке створюється при перекладі для передачі безеквівалентної лексичної одиниці, Семантичний неологізм дозволяє зрозуміти значення реалії. На відміну від кальки він не пов'язаний етимологічно з реалією вихідного мови. Семантичні неологізми можуть утворюватися також в результаті присвоєння нових значень вже відомим словам.

2. При приблизному перекладі зазвичай вдається передати предметний зміст реалії, але колорит майже завжди втрачається.

Родо-видова заміна – це передача змісту реалії одиницею з більш широким значенням (генералізація).

Функціональний аналог – замінюючи реалії вихідного мови словом або словосполученням мови перекладу, що викликає відповідну реакція у реципієнта.

Опис – передача значення безеквівалентної лексичної одиниці за допомогою розгорнутого визначення, пояснення. Описовий переклад здатний повністю розкрити суть явища або предмета, який позначає реалія, він виключає неповне розуміння, яке може виникнути при передачі реалії шляхом калькування. Недолік описового перекладу в тому, що реалія передається не аналогічної за структурою одиницею мови перекладу, а розлогим описом.

3. Контекстуальний переклад – заміна словникового відповідника слова контекстуальних, логічно пов'язаних з ним. Контекстуальний переклад схожий на приблизний, але в даному випадку перекладач головним чином спирається на контекст.

Існує два типи взаємин між реаліями і контекстом. В одному випадку реалії однорідні, вони тематично пов'язані з контекстом і є його компонентами. Зміст тексту служить хорошим фоном для розуміння реалій. В іншому випадку реалії різномірні, що не об'єднані з контекстом тематично і використовуються як засоби художньої виразності. Розуміння реалій в цьому випадку ускладнюється відсутністю в тексті необхідної інформації. Труднощі при перекладі може також викликати вживання реалій в переносному значенні. Існує три типи контексту: стереотипний, пояснювальний і ситуативний. У стереотипному контексті реалії вживаються без будь-яких коментарів. У пояснювальному контексті слова-реалії забезпечені коментарем або розгорнутим визначенням. Ситуативний контекст передбачає вживання реалії в переносному значенні, тобто вживання слова-реалії в будь-якому значенні, можливим тільки в даній ситуації.

У свою чергу Г.Д. Томахін виділяє наступні способи передачі іноземних реалій:

- 1) транскрипція і транслітерація;

- 2) калькування;
- 3) опис або роз'яснювальний переклад;
- 4) наближений переклад;
- 5) трансформаційний або контекстуальний переклад.

Вирішальним фактором при виборі між перекладом і транслітерацією Томахін називає фактор доцільності конотації. «Збереження конотації важливо при описі референта, специфічного для даної країни, використання транслітерації може бути виправдане необхідністю збереження місцевого колориту і найбільш точної передачі змісту в описах країни, подорожніх нотатках».

При передачі реалій необхідно вибрати найбільш підходящий прийом. Два основних способи – це транскрипція і переклад. Перед перекладачем постає питання – як найбільш точно відтворити колорит і зберегти структуру тексту.

Вибір прийому перекладу залежить від багатьох умов і обставин. Уявити ситуацію вибору можна у вигляді двох сторін, на одній з яких розташовуються всі прийоми перекладу, а на іншій різні фактори. Саме тому нижче дається лише загальна характеристика обставин, від яких залежить вибір прийому перекладу.

Вибір в залежності від характеру тексту роблять з урахуванням жанрових особливостей літератури. У науковому тексті реалія завжди є терміном і, отже, перекладається відповідним терміном. У художній літературі вибір залежить від характеру тексту. Так, в прозі можна дати транскрипцію зі виноскою, що дуже незручно в драматичному творі. Дуже цікавим видається випадок передачі реалій в поетичних текстах. Багато що тут залежатиме від стилю перекладача; одні вважають за краще давати транскрипцію, щоб зберегти колорит, інші користуються іншими прийомами; зокрема, функціональним аналогом. У пригодницькому романі транскрипція може виявитися вдалим рішенням, так як елемент екзотики притаманний цього жанру.

У науково-популярній літературі підійдуть вичерпні коментарі відповідно до пізнавальної спрямованості твору. В авторській мові, в описах і міркуваннях транскрипція сприймається легше, реалії розкриваються ширше, тоді як в прямій мові і діалогах слід шукати інших рішень.

Знання прийомів перекладу реалій і безеквівалентної лексики, вміле застосування їх в залежності від різних умов є складовою частиною підготовки кваліфікованого перекладача.

2.2 Специфіка перекладу реалій Німеччини

Переклад реалій, як і будь-який інший переклад, має свої особливості. Вони являють собою особливу складність, так як вони не мають еквівалента в мові перекладу. Завдання перекладача полягає в тому, щоб розпізнати в початковій мові реалії і правильно передати їх зміст і забарвлення.

Реалії зустрічаються в різних сферах життя і галузях діяльності: в побуті, в професійній області, в художній літературі і т.д.

Розглянемо конкретні прийоми перекладу реалій з німецької мови на українську.

1. Описовий переклад реалій.

- Переклад назв соціальний установ:

Ordnungsamt – «відомство, що займається пропискою, справами іноземців, справами іноземців, дозволом на проживання»;

Zulassungsstelle – «відомство для постановки машини на облік; відповідає одній з функцій ДАІ (в укр. мові це МРЕВ – міжрайонний реєстраційно-екзаменаційний відділ)»;

Gesundheitsamt – «головне федеральне відомство, що займається питаннями захисту конституційних прав громадян, паспортним режимом, дозволом на проживання і на роботу, реєстрацією легкових автомобілів, громадським охороною здоров'я та іншими комунальними питаннями».

- Переклад реалій, пов'язаних з утворенням.

Studienkolleg – «державний навчальний заклад, в якому навчаються іноземні студенти, які закінчили на батьківщині гімназії та школи, але не мають права вступати до університетів Німеччини, тому що їх свідоцтво про закінчення школи не зізнається за німецький атестат зрілості; в даній установі вони отримують німецький атестат зрілості, що дозволяє їм продовжувати навчання в університетах»;

Volkshochschule – «навчальні курси для всіх бажаючих; за невелику плату на цих курсах можна вивчати мови, програмування, бухгалтерська справа, займатися фотографією, літературою, спортом і т.д.; заняття проходять як у вечірні години, так і в ранкові»;

Hauptschule – «тип школи в Німеччині, куди йдуть вчитися після початкової школи звичайно найбільш слабкі, відставали у навчанні учні».

- Переклад назв професій.

Steuerfachgehilfin – «професія помічниці консультанта з податкових питань»;

Rechtsanwaltsgehilfin – «вимагає трирічного навчання професія, відповідна секретарці адвоката»;

Hausmeister – «управдом, що виконує технічну роботу (прибирання сходів, ремонт підсобних приміщень, озеленення ділянки біля будинку)»;

Hausverwalter – «управдом, що займається адміністративно-господарськими питаннями домоуправління».

- Переклад назв страв.

Hochzeitssuppe – «весільний» суп (м'ясний бульйон, заправлений фрикадельками і галушками)»;

Bockwurst – «ковбаски з нежирного м'яса, які перед їжею підігріваються в воді; гарячі сардельки»;

Hamburger Aalsuppe – «суп і з вугрів по-гамбурзьки»;

Streuselkuchen – «солодкий пиріг з посипкою»;

die Ochschwanzsuppe – «суп з дрібно нарізаних варених бичачих хвостів, заправлений підсмаженим борошном і спеціями»;

Thüringer – «кнедли по-тюрінзькому (з сирі протертої картоплі)»;

Mozartzopf – «здобний кондитерський виріб віденської кухні (у вигляді косички), яка набула поширення в Австрії, німецької Швейцарії, Баварії»;

Kaiserschmarren – «австрійське і баварське національне блюдо: блін, розрізаний на смужки і подається з фруктами або ягодами»;

Spätzle – «швабське національне блюдо: тонко нарізана локшина, відварена в киплячій воді».

- Переклад реалій, що позначають предмети домашнього вжитку, житло

Stövchen – «низька підставка зі свічкою для підігрівання чайника з заваркою»;

Sperrmüll –

«1. великогабаритне сміття, великі відходи;

2. день, коли можна виставити на вулицю перед будинком великогабаритне сміття, який забирає і відвозить міська служба з прибирання сміття»;

Reihenhaus – «будинок рядової забудови, секційний будинок».

- Переклад реалій, що позначають традиції, соціальний устрій

Bewährungshelfer – «працівник соціального відомства, що допомагає звільненим з в'язниці ресоціалізувати»;

Fasching – «карнавал-свято, приблизно відповідний за значенням російської Масниці (прощання із зимою)»;

Polterabend – «вечір напередодні весілля, коли, за старовинним звичаєм, перед дверима будинку нареченого або нареченої друзі і рідні б'ють посуд, тому що черепки і осколки, за повір'ям, приносять щастя»;

Kerwe - die Kirchweih (e) – «щорічні народні гуляння з ярмарком і каруселями, спочатку присвячений освяченню церкви, а потім перетворилися в традицію».

- Переклад реалій, що позначають назви одягу, взуття, головних уборів і т.д.

Ulster – «зимовие (демісезонне) чоловіче пальто, двубортное, вільного крою з поясом»;

Knickerbocker – «короткі штани з напуском (на вузькому манжеті під коліном); брюки-гольф»;

die Glocke – «капелюх-котелок; цей чоловічий головний убір майже завжди чорного кольору, має вузькі чорні поля і жорстку куполоподібну тулію»;

Schute – «дамський і дівочий капелюх, подібне очіпку в стилі бідермейер; часто-солом'яний з широкими полями, що обрамляють обличчя»;

Bundschuh – «селянські черевики типу постолів».

Якщо казати про можливості перекладу реалій, які фактично зустрічаються в перекладах, то вони зводяться до чотирьох основних випадків: транслітерація чи транскрипція, створення нового (чи складного) слова на основі вже існуючих в мові елементів, уподібнюючий переклад, уточнюючий при умовах контексту та гіпонімічний переклад (заміна видового поняття на родові). Питання про вибір між транскрипцією (транслітерацією) та безпосередньо перекладом стосується, головним чином, ще незнайомих носіїв мови перекладу слів.

1. Транскрипція та транслітерація.

Терміном «транскрипція» позначають віднайдення якомога точнішого відповідника через запис звучання слів мови-джерела графемами мови-переймача. Транскрипція зв'язана з точною (наскільки це можливо) передачею звучання іноземного слова (примат вимови), не єдиний спосіб передачі. Можливий і примат графіки – транслітераційна передача. Транскрипція і транслітерація – найлаконічніші способи. Завдяки ним створюється певний експресивний потенціал: у контексті слів рідної мови транскрибоване слово

виділяється як чуже, надає предмету, який воно позначає, конотацій небуденності, оригінальності.

Der Bundestag – «Бундестаг»;

Der Einsatzstab – «Айнзацштаб»;

Die Wehrmacht – «Вермахт».

Одне з основних достоїнств транскрипції як прийому являється максимальна стислість, що в ряду випадків являється основною причиною транскрибування. Слідую зазначити, що транскрипцію, як і будь-який інший прийом, слід використовувати з обережністю, оскільки в деяких випадках передача колориту, який не являється основною ціллю, може відтіснити на другий план передачу смислового змісту реалії, не виконавши тим самим комунікативну задачу перекладу. Велика кількість транскрибованих слів може призвести до перегризу тексту реаліями, яка не зближує читача з оригіналом, а віддаляє від нього.

Застосування транслітерації при передачі реалій дуже обмежене, про це можна говорити при перекладі понять, які стосуються в основному суспільно-політичного життя та власних імен: *Berlin* – «Берлін»; *die Mitra* – «Мітра».

2. Створення нового/складного слова.

Даний спосіб використовується, якщо транскрипція (чи транслітерація) за певних причин небажана чи неможлива. Введення неологізму – найбільш підходящий (після транскрипції) шлях збереження значення змісту та колориту реалії, яка перекладається: шляхом створення нового слова (чи словосполучення) іноді вдається досягнути майже такого ж ефекту. Такими новими словами можуть бути, в першу чергу, кальки та напівкальки.

а) Калькування.

Калька – запозичення шляхом буквального перекладу – дозволяє перенести в мову перекладу реалію при максимально повному збереженні семантики. Однак збереження семантики не означає збереження колориту, оскільки частини слова чи вираження передаються засобами мови перекладу.

Найбільш яскравим прикладом калькування: *der Bundesspräsident* – «федеральний президент», *der Jugend Senator* – «сенатор у справах молоді».

б) Напівкалькування.

Напівкалькування являє собою часткове запозичення слів та виразів, які складаються частково з елементів вихідної мови, частково з елементів мови отримувача.

Так, напівкалькуванням в українській мові є німецька реалія «третій рейх», яка являє собою аналог виразу *das Dritte Reich*.

в) Створення неологізму.

Останнім в групі вище згаданих прикладів являється створення перекладачем семантичного неологізму, тобто слова чи виразу, який дозволяє зрозуміти сенс змісти реалії: «*Handwerk bursch*» – «ремісничий челядник», «*in pechdunkler Nacht*» – «глухої ночі».

3. Уподібнюючий переклад.

Даний спосіб перекладу вживається доволі часто, наприклад, дуже поширений підбір функціонального еквіваленту, який у читача викликає такі ж асоціації, як і у читача висхідного тексту.

Ich habe eine Konfirmation gemacht – «Я причастився в перший раз».

4. Контекстуальний переклад.

Цей прийом за своїм принципом схожий з уподібнюючим перекладом та протиставлений словниковому, оскільки слово, яке перекладається при використанні цього прийому може мати відповідності, які відрізняються від наведених в словнику. В даному випадку головною орієнтацією для перекладача слугує контекст, тому сам спосіб «заключається в заміні словникового відповідника при перекладі контекстуальним, логічно пов'язаним з ним». Ілюстрацією такого прикладу може слугувати переклад фрази *Entschuldigung, wir haben keinen Speisen im Menu!* – «Вибачте, але ми не зможемо Вам подати форшмак та вагінг-ам-зе. У нас немає німецької кухні».

5. Гіпонімічний переклад.

Гіпонімічний переклад являє собою заміну видового поняття на родове, тобто передача реалії деякою мовною одиницею, яка має більш широке значення, ніж та, яку перекладають. За своїм значенням це прийом генералізації, який дуже часто використовується. Він дозволяє відмовитись від транскрипції та провести заміну понять, різниця між якими в умовах даного контексту незначна.

Der Gastarbeiter – «іноземний робітник, робітник-емігрант, «гостьовий» Робітник»;

Der weißer Kreis – «білий круг» (в якому розмір кварти плати визначається виключно домовласником);

Der Blaubrier – «синій конверт з повідомленням про звільнення».

6. А також, переклад фразеологізмів, до складу яких входять слова-реалії.

В лінгвістиці до реалій відносять також стійкі вислови, до складу яких входять слова, які безпосередньо позначають реалії. В деяких випадках використання фразеологізму у висхідному тексті будується на використанні можливостей національно-культурного колориту, наприклад, для побудови художнього чи публіцистичного образу. В цьому випадку проблема вибору прийому перекладу реалії постає найбільш гостро. Таким чином, питання про переклад реалій стосується також і проблеми перекладу фразеологізмів, які несуть будь-яку національну забарвленість.

sich beim Salzamt klagen – «даремно скаржитись» (*Salzamt* – «легендарна вигадана державна установа»);

nicht ganz katholisch aussehen – «виглядати ненадійно, підозріло»;

Ich werde dich katholisch machen – «я навчу тебе пристойно поводитись» (символічне значення лексеми *katholisch* зумовлене пануванням католицизму в Австрії на відміну від протестантської півночі Німеччини).

Переважає більшість цих символізованих компонентів має культурно-специфічну екстралінгвістичну референційну співвіднесеність, хоча й

опосередковану, а такі фрази як *sich beim Salzamt klagen* – «цілком затемнену мотивацію».

7. Перифраза.

- Географічні перифрази:

deutsches Eck – «південно-східна окраїна Баварії»;

Kornkammer Europas – «Україна»;

Rom des Nordens – «Зальцбург».

- Етнічні перифрази:

Herr und Frau Osterreich – «середні, пересічні австрійці»;

die Tschusch - Kolonne – «югославські жінки-прибиральниці» (ймовірно від слов`янського «чуєш»).

- Перифразові найменування відомих історичних діячів Австрії та Німеччини:

der alte Herr in Schunbrunn – «імператор Франц-Йозеф»;

der osterreichische Molke – «фельдмаршал ерцгерцог Фердинанд; власник молочарні» (натяк на відомого пруського полководця Мольтке);

Friedens-Bertha – «Берта фон Зуттнер» (відома австрійська письменниця-пацифістка, лауреат Нобелівської премії);

Stra Renmeister aus Kddrnten – «Йорг Гайдер» (лідер правоекстремістської Вільної австрійської партії, губернатор Карінтії).

8. Прецензійні слова.

Прецензійні слова можуть також представляти національні реалії, які складають природню і невід'ємну частину дійсності і мови, що вивчається. До національних реалій відносяться назви провінцій, районів, історичних пам'ятників, окремих будівель, визначних пам'яток, які відомі всім культурним людям даної країни. У Німеччині національними реаліями є *die Berliner Mauer* – «Берлінська стіна».

В результаті виконаного дослідження, метою якої було визначення та аналіз способів перекладу реалій з німецької мови на українську, можна зробити наступні висновки:

Проблема перекладу таких лексичних одиниць, як реалії, є найбільш актуальною і спірною, оскільки суспільство розвивається динамічно, з'являються нові предмети, і, відповідно, в мові з'являються нові слова. Реалії, як правило, не мають точних відповідників в іншій мові і тому вимагають особливого підходу при перекладі. Багато вчених також сперечаються і про те, як слід розмежувати реалії, невирішеним залишається і питання про класифікацію способів їх перекладу. Все це свідчить про те, що проблема перекладу реалій досі залишається однією з найбільш обговорюваних і актуальною.

Способи перекладу реалій є велике поле для досліджень. Надати повний перелік реалій, способів їх перекладу і приміток до них практично неможливо.

Аналіз прикладів дозволяє побачити, що існують різні способи роботи з реаліями, що дозволяє перекладачеві вибрати найбільш зручний спосіб, спираючись на набутий досвід і власні знання не тільки мови, а й історії та культури країни в цілому.

2.3 Труднощі при перекладі реалій США та прийоми їх перекладу на українську мову

Реалізація мети перекладу – передача повідомлення в комунікації – в значній мірі залежить від обсягу інформації, асоційованого у адресата з відповідними мовними одиницями. Це добре знають досвідчені перекладачі. Якщо занадто великий розрив між інформацією, що надходить і накопиченими знаннями, зв'язок між ними не встановлюється, розуміння не досягається.

Цей довгий відступ знадобилося для того, щоб показати суб'єктивний характер сприйняття національного колориту (тобто частини інформаційного

запасу). Облік цього факту полегшує розуміння багатьох проблем і рятує від багатьох непорозумінь. Отже, перейдемо до безпосередньо способів перекладу реалій.

Транскрипція – найпоширеніший спосіб передачі реалій. Зазвичай транскрипцією переводять слова, що несуть велике смислове навантаження. Для того, щоб показати як одну і ту ж реалію можна перевести різними способами, два приклади в міру можливості будуть повторюватися. Перша реалія *joyriders* – неологізм, який через свого локального характеру навряд чи буде зафіксований в словниках в значенні, в якому його вжито в контексті. Але це – локальна, або навіть мікрореалія, що позначає явище, характерне для Північної Ірландії.

Друга реалія – «чайхана» взята з російської мови. Слово це було запозичене з тюркських мов і увійшло в російську мову як чужа реалія. Цікаво простежити, як ця регіональна реалія поведе себе при перекладі на англійську мову.

Отже, при передачі транскрипцією отримуємо наступне:

«Останнім часом в містах Ольстера розплодилися групи «джойрайдерів» – підлітків, які викрадають автомобілі і на високих швидкостях тараняцій поліцейські та армійські застави-шлагбауми».

In each town there are so-called tchaykhanas where in great heat one can drink a cup of tea and listen to folk music.

У цих прикладах, крім транскрипції дані пояснення. Такий прийом вважається найбільш вдалим, так як читач без особливих зусиль осмислює нові для нього реалії. Виходить поєднання транскрипції і «опису, тлумачення» за класифікацією С.І. Влахова і С.П. Флоріна.

Застосовується також і «чиста» транскрипція. особливо часто транскрипцією переводять реалії – гроші і заходи. елементи побуту, мистецтва: «долар, фунт, марка, песета, ріал, драхма, рупія, барель, пайп, пінта, хайда, пейс, коум, пек, Фарлонг, блюз, джаз, банджо, паб, кеб» тощо.

Застосування цього прийому не обмежена. Так як практично будь-яку реалію можна перевести транскрипцією. Справа тільки в доцільності такого перекладу.

Транскрипцією переводяться і багато політичні реалії.

Праймеріз – «попереднє голосування по штатам за кандидатів в президенти США».

Звичним стало вживання слів *lobby* і *lobbyist* – «лобі», «лобіст». Правда, слова ці поступово втрачають статус реалії і стають інтернаціональними.

Колись було реалією слово «локаут», але зараз його колорит настільки стерся, що не можна з упевненістю сказати, чи є це слово реалією чи ні. Яскравими прикладами політичних реалій є назви англійських партій – *Tories* і *Whigs* – «торі» і «віги».

Транскрипцією передаються назви політичних та інших рухів, течій, напрямків і т.п., наприклад:

Diggers – «діггери»;

Janeites – «джейніти»;

Hippy – «хіпі»;

Junta – «хунта «(імпічмент Мослеїти);

Цікаві випадки транскрибування унікальних об'єктів:

Yeti – «ієті» (снігова людина);

Santa Claus *Санта Клаус* (транслітерація) – «Різдвяний дід, уособлення Різдва».

Застосування транскрипції або транслітерації настільки широко, що важко перелічити всі області. Ось ще кілька прикладів цього прийому:

Morris – «морріс» (танець)

Afro – «афро» (зачіска, стиль);

Hobbits – «хоббіти» (добрі гноми);

Kewpie – «Кьюпі» (добрий ельф);

Jive – «джайв» (музика);

Yankee – «янки» (прізвисько американців);

Nip – «НІП» (прізвисько японців);

Gringo – «грінго» (прізвисько іноземців в Латинській Америці);

Kazoo – «казу» (музичний інструмент).

Калька – також досить поширений прийом перекладу реалій. Особливо часто вона застосовується при перекладі словосполучень. При калькуванні вже відомих *joyriders* отримуємо щось на кшталт «любителів швидкої їзди». Цей переклад не можна вважати вдалим, але він приводиться для ілюстрації різноманіття способів передачі реалій.

Класичним прикладом кальки є слово *skyscraper* – «хмарочос».

Раніше досить часто переводили калькою слово *diggers* – «представники вкрай лівого крила революційної демократії в Англійській буржуазній революції – копачі». Зараз з'явилася тенденція транскрибувати це слово.

Калькою переводяться назви англійських орденів і медалей:

Distinguished Conduct Medal – медаль «За бездоганну службу»;

Distinguished Service Cross – хрест «За видатні заслуги»;

Distinguished Service Order – орден «За бойові заслуги»;

Flying medal – медаль «За льотні бойові заслуги»;

Distinguished Flying Cross – хрест «За льотні бойові заслуги»;

Order of the Bath – орден Лазні;

Order of the Garter – орден Підв'язки;

Order of the Thistle – орден Будяка.

Ось ще кілька прикладів калькування:

Jack the Ripper – «Джек Різник» (залишився невідомим злочинець, який скоїв ряд убивств в Лондоні в кінці 19 ст.);

High Street – «Головна вулиця» (назва головної вулиці в англійських містах.).

Сумно відомі у всьому світі *Green berets* «зелені берети», десантно-диверсійні війська США.

Одна з калік-неологізмів *Gang of the Four* часто зустрічається в англійській пресі, причому нерідко в переносному сенсі. І реалія також перекладається калькою – «банда чотирьох», *rocket veto* – «кишенькове вето» (затримка президентом США підписання законопроекту).

Якщо погодитися з думкою В.Н. Крупнова про виділення рекламних реалій, то можна привести безліч прикладів калькування. Однак слід зробити застереження, що виділення подібних реалій є спірним, тому що дана область перетинається з топонімією і антропонімією.

Рекламні назви і прізвиська штатів і міст США:

Empire State – «Імперський штат» (шт. Нью-Йорк);

Cross-Roads State – «Штат-перехрестя» (шт. Нью-Джерсі);

Heart of Dixie – «Серце старого Півдня» (шт. Алабама);

Paris of America – «Париж Америки» (Новий Орлеан);

Wonder State – «Штат чудес» (прим. Арканзас);

Sunshine State – «Сонячний штат» (шт. Півд. Дакота);

Cornhusker State – «Штат кукурузників» (шт. Небраска);

Granite State – «Гранітний штат» (шт. Нью-Хемпшир).

Прізвиська жителів штатів:

Granite Boys – «гранітні хлопці» (шт. Нью-Хемпшир);

Nutmeggers – «мускатники» (шт. Коннектікут);

Beavers – «бобри» (шт. Орегон);

Fortune Seekers – «шукачі скарбів» (шт. Айдахо);

Приклади мікрореалій та інших реалій США:

Pencil – «олівець» (прізвисько обеліска на честь Дж. Вашингтона);

White House – «Білий дім» (резиденція президента);

Oval Office – «Овальний кабінет» (робочий кабінет президента США, використовується в значенні Президент США);

Squirrel Cage – «біляче колесо» (Пентагон);

Credibility gap – «криза довіри» (термін з'явився під час президентства Л. Джонсона. Недовіра до нього посилювалася до 1965.);

War hawks – «яструби війни» або просто «яструби» (термін з'явився під час англо-американської війни 1812-1814 рр. Зберігся донині. Нинішні «яструби» в конгресі підтримують вкрай реакційні дії правлячих кіл);

Pork barrel – «годовниця» (так називаються дотації федерального уряду, що виділяються для втілення в життя різних місцевих програм);

Bargaining chips – «козири для торгу» (на американському політичному жаргоні – сильні, виграшні моменти в позиціях сторін, що беруть участь в будь-яких переговорах);

Balanced ticket – «збалансований список кандидатів» (складається партійними лідерами різних рівнів, щоб догодити смакам як можна більшого числа виборців);

Beckbencher – «задньолавочники» (в Великобританії – рядові депутати палати громад);

Casting vote – «голос дає перевагу» (голос голови, який вирішує результат голосування з того чи іншого законопроекту);

Cloak and dagger fashion – «методи плаща і кинджала» (термін увійшов в політичний лексикон з детективних романів. «Дипломатією плаща і кинджала» іменується використання методів провокацій, диверсій для досягнення політичних цілей);

Balance of power – «рівновага (баланс) сил» (в американській доктрині «балансу сил» ключову роль відіграє поняття сили);

Buying an election – «підкуп виборів», термін, що означає непомірні витрати на проведення виборчої кампанії;

Big government – «великий уряд» (термін означає централізовану федеральну владу, яка має великими фінансовими засобами);

Witch hunt – «полювання на відьом» (дискримінація і переслідування людей за їхні погляди, за виступи проти реакції і політики військових авантюрів);

Brain drain – «відплив умів», так називають масову імміграцію в США висококваліфікованих фахівців з багатьох країн світу;

Kitchen cabinet – «кухонний кабінет» (неофіційні, але досить впливові радники і помічники президента США).

Напівкалька.

Прикладами напівкальки можуть служити такі слова як *Decembrist* і *Decembriste*. Слово «декабрист» переведено в першому випадку на англійську мову, а в другому – на французьку напівкалькою, тобто слово-неологізм, що складається з елементів двох мов.

Miniskirt – «міні-спідниця» (в разі калькування вийшло б «коротка спідниця».)

Мабуть, можна вважати напівкалькою і неологізми *Français* і *Franglish*. Хоча в обох випадках використаний матеріал однієї мови – французького в першому, і англійської в другому випадку, створюється враження, що в цих словах поєднані елементи різних мов. На це вказує і значення неологізму - «суміш» англійської та французької мов, англійська мова, засмічена галліцизмом. На українську мову це слово перекладають як «франгліській». Чимось середнім між калькою і напівкалькою є слово: *Loch Ness monster* («чудовисько озера Лох-Несс»). Частина словосполучення переведена, а інша частина транскрибуватися, що є ознакою кальки. Але Лох-Несс це назва озера, і перевести його не можна. Отже, словосполучення калькує, але не повністю; тому важко визначити калька це або ж напівкалька.

Освоєння запозичених реалій.

У своїй роботі С.І. Влахов і С.П. Флорін називають цей прийом адаптацією. Можна навести такі приклади. Англійське слово *club* допомогою транслітерації перейшло в слово клуб, тобто засобами мови перекладу слово набуло обличчя «свого» слова. Носіями російської мови воно сприймається в одному ряду з такими словами, як зруб, кожух, виступ, лісоруб і т.д. Утворені і

похідні від цього слова – «клубний», «завклубом» та ін. Слово освоєно настільки, що не сприймається більше як іншомовне.

Як і зазвичай, в подібних випадках стався сильний зсув в семантичному змісті слова. В англійській мові *club* – «організація, звичайно приватна, створена для спілкування людей, пов'язаних політичними, науковими, художніми та іншими інтересами, а також для спільного відпочинку та розваг: у багатьох клубах членство обмежене, стягуються високі вступні та щорічні внески». Як видно з подібного визначення, значення цього слова в різних мовах розходяться, особливо в російській. Іншим прикладом освоєння можна вважати слово «хіпі» в розмовній українській мові. Утворивши кілька похідних слів («хіпувати, хіповий, хіпачі») воно дещо змінило значення.

Приблизний переклад.

Having drunk a pink lady they left the pub. – «Випивши коктейль вони вийшли з бару».

Pink lady – «рожева пані» (коктейль з джина з гранатовим сиропом і яечним білком). В даному прикладі було б недоцільно дати назву коктейлю, відволікаючи увагу читача, або описати його, так як це не суттєва деталь.

The brougham stopped and a tall lady went out. – «Карета зупинилася і з неї вийшла жінка високого зросту». *Brougham* – «броги» (двох або чотиримісна карета, запряжена одним конем; по імені винахідника карети лорда Брума. Як і в попередньому прикладі проведена видо-родова заміна. Не завжди доречно завантажувати читача подібними подробицями.

Broken bottles – «розбиті пляшки» (дитяча гра з м'ячем; упустив м'яч «розбиває пляшку» і грає тільки правою рукою; при повторній невдачі спочатку грає тільки лівою рукою, потім стоячи на колінах, і, нарешті виходить з гри). Приблизний переклад – «Діти були захоплені грою»

Функціональний аналог.

За допомогою цього прийому реалію «чайхана» має східний колорит, можна замінити на «чайну». Зрозуміло, при цьому відбувається сильне

стирання місцевого колориту. Часто функціональний аналог зручний для передачі реалій-заходів, коли вони призначені для створення у читача кількісних уявлень.

But how could this little boy move the stone which weighted hundred pounds. – «Але як міг такий маленький хлопчик зрушити цей пудовий камінь з місця!»

The children were playing tig. – «Діти грали в квача».

«*Tig*» – популярні дитяча гра типу салок.

В області ігр цей прийом має широке застосування. Можливе використання функціонального аналога і в фольклорі.

Afanc – «АВАНКОМ» або «водяний» (в кельтської міфології, від англійського – бобер)

Український аналог «водяний» буде куди більш доречний, ніж транскрипція «АВАНКОМ».

Яскравим прикладом використання функціональних аналогів є переклад книги Л. Керрола «Аліса в країні чудес». Вся книга насичена елементами Бел і для того, щоб передати враження, необхідно застосовувати функціональний аналог.

Опис. Пояснення. Тлумачення.

Приклади, наведені в самому початку практичної частини, є одночасно ілюстраціями, як транскрипції, так і пояснення. Таке поєднання дуже широко поширене. Спеціальну главу присвятив цьому прийому В.Н.Комісаров – «Використання в перекладі пояснень і приміток». Сюди ж можна віднести авторські виноски або примітки.

Наприклад: *Pentagon fears that the London talks may end in a ban of the H-bomb.*

«Пентагон (військове відомство в США – прим. перекладача) боїться, що на конференції в Лондоні буде досягнуто згоди про заборону водневої бомби».

У прикладі з «чайхані» її англійська калька *tea-room*, буде одночасно і її тлумаченням.

Прийом опису, пояснення, тлумачення має дуже широке застосування. Їм можна перевести і наступні реалії:

Whip – «парламентський партійний організатор»;

Freeway – «швидкісна автострада»;

Tig – «догонялки»;

Drive-in – «кіно по відкритим небом для автомобілістів»;

Broken bottles – «гра в м'яч».

Контекстуальний переклад.

Застосувавши цей прийом до вже знайомим прикладів *joyriders* і «чайхана» та отримуємо:

«Останнім часом в містах Ольстера почастишали випадки викрадення автомобілів підлітками». – *Here in each town there are places where in great heat one can drink a cup of tea and listen to folk music.*

В обох випадках реалія «зникає», зате зміст передається більш-менш повно.

Хороший приклад контекстуального перекладу реалії «путівка» призводить А.Д. Швейцер:

«Скільки коштує путівка на курорти?» – *How much are accomodations at health resorts?*

Це самий парадоксальна спосіб перекладу, так як перекладається слово «зникає», а весь відрізок тексту вважається переведеним.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Розглянути особливості перекладу слів – реалій – було головною метою. А також були розглянуті особливості і прийоми їх перекладу. Хоча були виявлені різні способи перекладу і прийоми, оскільки різні лінгвісти висвітлюють це питання з неоднаковою повнотою, був зроблений висновок, про те, що кількість пропонованих прийомів коливається від 3 до 9-ти. Вибір прийомів перекладу реалій визначається кваліфікацією і творчим почерком перекладача.

Також, було відображено, що стилістична еквівалентність текстів містить реалії, які вказують на необхідність перекладу на рівні тексту. Ці положення є особливо важливими, оскільки нерідко спроби повніше передати зміст відображаються на формі, на якості всього перекладу.

Сам термін «реалія» позначає з одного боку предмети матеріальної або духовної культури, характерні для конкретного суспільства, народу, що виражають національну самобутність і колорит; з іншого боку – це слова, що позначають ці предмети і явища, таким чином, реалії мають національним колоритом;

Перекладачі та лінгвісти по-різному підходять до визначення терміна «реалія»; найчастіше реалії відносять до безеквівалентної лексики;

У перекладознавстві немає єдиної класифікації реалій, різні автори пропонують різні класифікації; загальним для всіх класифікацій є те, що в їх основі лежить тематичний підхід;

Існують такі способи передачі реалій, як: транскрипція і транслітерація, створення неологізму, калькування, гіпонімічний переклад, описовий переклад тощо.

Перекладач повинен вміти розпізнавати реалії і зробити їх зрозумілими в культурі мови перекладу. Для цього йому необхідні знання та уявлення про тих предметах і явищах, які позначають слова-реалії.

Переклад реалій – один з найбільш важких розділів в теорії перекладу. Це пояснюється самою природою слів – відмінностями в культурі різних народів, відсутністю відповідників в мовах.

Однак практика показує, що перекладачі успішно справляються з цим нелегким завданням, що практично будь-яка розвинена мова має у своєму розпорядженні засоби передачі безеквівалентної лексики і реалій, зокрема. Все це показує дійсність лінгвістичних методів вирішення даної проблеми. Але, знання всіх методів не гарантують правильність та адекватність перекладу без знань культури своєї мови і мови перекладу.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши найбільш важливі положення лінгвістики та лінгвокраїнознавства для проведення лінгвістичного зіставлення англійської та німецької мови у порівнянні з українською мовою, ми приходимо до наступних висновків:

У перекладознавстві терміном «переклад» називають як процес передачі змісту, вираженого однією мовою, засобами іншої мови, так і результат цього процесу – текст усний чи письмовий;

Еквівалентність, або адекватність, перекладу передбачає збереження всіх видів інформації, у тому числі змістовної, смислової, семантичної, стилістичної і функціонально – комунікативної, що міститься в тексті оригіналу;

Основними критеріями оцінки перекладу можна вважати передачу смислової інформації та збереження національної та історичного колориту тексту оригіналу;

Не дивлячись на істотні формальні відмінності між мовами, всі тексти перекладаються.

Розглянувши поняття «переклад» з позицій психолінгвістики, зазначимо таке:

1. переклад є найменш вивченим проявом мовленнєвої діяльності;
2. в процесі перекладу можна виділити етап сприйняття, розпадається на фази доперекладацького і переказного сприйняття, і етап відтворення, що включає фази перевираження та ідентифікації;
3. процес перекладу, як правило, здійснюється по декількох моделях;
4. з терміном «переклад» стикаються поняття «перекладацька компетенція» та «комунікативна компетенція».

Розглянувши існуючі в лінгвістиці, перекладознавстві та лінгвокраїнознавстві дефініції поняття «реалія», робимо наступні висновки:

Реалії є лексичними одиницями, які називають предмети, явища, об'єкти, характерні для життя, побуту, культури, соціального і історичного розвитку одного народу і малознайомі або чужі іншому народові, що виражають національний і (або) тимчасовий колорит;

За структурою реалії представляють собою окремі слова та словосполучення, семантично рівні словами;

Найчастіше за своєю граматичній формі реалії є іменниками або відіменниковими прикметниками.

Зіставлення реалій з іншими класами лексики показало, що

1. реалії є одним з класів безеквівалентної лексики;
2. реалії можуть одночасно стосуватися кількох лексичним категоріям;
3. багато реалії є виразниками конотативних значень;
4. основним критерієм відмінності реалії від інших класів лексичних одиниць є її національна та (або) тимчасова забарвлення;
5. реалії, як правило, не мають точних відповідників в іншій мові і тому вимагають особливого підходу при перекладі.

У сучасній лінгвістичній літературі представлені класифікації реалій з тимчасового, семантичного, граматичного, місцевого ознаками.

Основними прийомами передачі реалій в мові перекладу є:

1. транскрипція і / або транслітерація;
2. переклад.

Переклад реалії здійснюється наступними способами:

1. неологізмом (калька, полукальки, освоєння, семантичний неологізм);
2. заміною реалії;
3. приблизним перекладом (родо-видова заміна, функціональний аналог, опис, пояснення);
4. контекстуальним перекладом.

При зіставленні реалій у мови оригіналу та їх перекладами на українську мову були виявлені неоднозначні класифікації реалій та були віднесені до

певних лексичних категорії, також були розглянуті способи їх перекладу на українську мову.

Таким чином, більшість реалій є іменами загальними, що відображають предмети побуту і культуру мовної спільноти.

Аналіз способів перекладу англійських та німецьких реалій показав, що у більшості випадках, перекладач користується транскрибуванням, а до решти можна застосовувати один з видів перекладу. Наприклад: калька, напівкалька, функціональний аналог, заміна реалії також має місце у деяких випадках, і родо-видова заміна, також існує описовий переклад та контекстуальний переклад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксенова Г.Н. Язык, культура и бытийная картина мира / Г.Н. Аксенова // Язык и культура: библиографический аспект проблемы. Уфа: РИО Госкомиздата БАССР, 1990. – С.4-5.
2. Аполлонова Л.И. Транспозиция антропонимов в современном английском языке Австралии / Л.И. Аполлонова // В сб. науч. тр. Лексическая семантика и части речи. Л.: 1986. – С. 10-15.
3. Арнольд И.В. Современные лингвистические теории взаимодействия системы и среды / И.В. Арнольд // Вопросы языкознания, 1991. – № 3. – С. 118-126.
4. Артемова А.Ф. Названия английских пабов / А.Ф. Артемова, О.А. Леонович // ИЯШ, 2000. – №3. – С. 60-62.
5. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 608 с.
6. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л.С. Бархударов. – М.: Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
7. Беленькая Б.Д. Очерки англоязычной топонимики / Б.Д. Беленькая. – М., 1977.
8. Брагина А.А. Лексика языка и культура страны / А.А. Брагина. – М., 1981.
9. Бубенникова О.А. О современной культурно-лингвистической ситуации в Англии / О.А. Бубенникова // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация, 2002. – № 3. – С. 7-21.
10. Великобритания. Лингвострановедческий словарь. – М.: Русский язык, 1978.
11. Верещагин Е.М. Лингвострановедческая теория слова / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1980. – 320 с.

- 12.Верещагин Е.М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного/ Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1983. 269 с.
- 13.Виноградов В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. / В.С. Виноградов. – М.: Издательство Московского университета, 1978. – 172 с.
- 14.Виссон Л. Синхронный перевод / Л. Виссон. – М.: Р.Валент, 1999. – 271 с.
- 15.Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения, 1986. – 416 с.
- 16.Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М.: Международные отношения, 1978. – 229 с.
- 17.Вопросы теории художественного перевода. – М.: Художественная литература, 1971. – 254 с.
- 18.Галеева Н.Л. Основы деятельностной теории перевода / Н.Л. Галеева. – Тверь: Тверской государственный университет, 1997. – 80 с.
- 19.Галеева Н.Л. Переводимость и некоторые принципы достижения адекватности перевода / Н.Л. Галеева // Перевод как процесс и как результат: язык, культура, психология. Калинин: Калининский государственный университет, 1989. – С. 81-88.
- 20.Горшунов Ю.В. Лингвострановедческий аспект в преподавании иностранного (английского) языка / Ю.В. Горшунов, В.М. Горшунова // Язык и культура: библиографический аспект проблемы. Уфа: РИО Госкомиздата БАССР, 1990. – С. 36-38.
- 21.Казакова Т.А. Роль речемыслительного стереотипа в художественном переводе / Т.А. Казакова // Перевод как процесс и как результат: язык, культура, психология. Калинин: Калининский государственный университет. – 1989. – С. 51-57.
- 22.Колесникова В.С. К проблеме художественного перевода как речемыслительной деятельности / В.С. Колесникова // Мир языка и

- межкультурная коммуникация. Материалы международной научно-практической конференции. Ч.1. – Барнаул: Изд-во БГПУ, 2001. – С. 147-153.
23. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода / В.Н. Комиссаров. – М.: Международные отношения, 1980. – 167 с.
24. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода / В.Н. Комиссаров. – М.: ЧеРо, 1999. – 133 с.
25. Комиссаров В.Н. Перевод в аспекте корреляции «Язык – речь» / В.Н. Комиссаров // Вопросы теории перевода. М.: Московский государственный институт иностранных языков им. Мориса Тореза, 1978. – С. 5-13.
26. Комиссаров В.Н. Теория перевода / В.Н. Комиссаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
27. Комиссаров В.Н. Текст и перевод / В.Н. Комиссаров, Л.А. Черняковская, Л.К. Латышев. – М.: Наука, 1988. – 165 с.
28. Крупнов В.Н. В творческой лаборатории переводчика / В.Н. Крупнов. – М.: Международные отношения, 1976. – 192 с.
29. Крупнов В.Н. Курс перевода / В.Н. Крупнов. – М.: Международные отношения, 1979. – 232с.
30. Кудряшов В.С. Семантико-прагматический аспект перевода реалий / В.С. Кудряшов // Тетради переводчика. М.: Высшая школа, 1989. – Вып.23. – С. 40-48.
31. Лапшина М.Н. Роль знаний о языковой картине мира в профессиональной деятельности устного переводчика / М.Н. Лапшина // II Международная научная конференция по переводоведению «Федоровские чтения». СПб: Изд-во С.-Петербургского университета, 2000. – С. 37-38.
32. Латышев Л.К. Курс перевода / Л.К. Латышев. – М.: Международные отношения, 1981. – 247с.

- 33.Латышев Л.К. Перевод: Проблемы теории, практики и методики / Л.К. Латышев. – М.: Просвещение, 1988. – 159 с.
- 34.Левицкая Т.Р. Пособие по переводу с английского языка на русский / Т.Р. Левицкая, А.М. Фитерман. – М.: Высшая школа, 1973. – 136 с.
- 35.Левицкая Т.Р. Проблемы перевода / Т.Р. Левицкая, А.М. Фитерман. – М.: Международные отношения, 1976. – 205 с.
- 36.Левицкая Т.Р. Теория и практика перевода с английского языка на русский / Т.Р. Левицкая, А.М. Фитерман. – М.: Изд-во лит-ры на иностр. яз., 1963. – 263 с.
- 37.Левый И. Искусство перевода / И. Левый. – М.: Прогресс, 1974. – 397 с.
- 38.Лилова А. Введение в общую теорию перевода / А. Лилова. – М.: Высшая школа, 1985. – 256 с.
- 39.Любимов Н.М. Перевод – искусство / Н.М. Любимов. – М.: Сов. Россия, 1977. – 80 с.
- 40.Мендельсон М.О. Роман США сегодня / М.О. Мендельсон. – М.: Сов. писатель, 1977. – 400с.
- 41.Миньяр-Белоручев Р.К. Общая теория перевода и устный перевод / Р.К. Миньяр-Белоручев. – М.: Воен-издат, 1980. – 237 с.
- 42.Михайлов М.М. О переводе вообще и художественном в частности / М.М. Михайлов //Художественный перевод в обучении иностранным языкам. Чебоксары: Чуваш. гос.ун-т им. И.Н.Ульянова, 1985. – С. 112-119.
- 43.Морозов М.М. Пособие по переводу русской художественной прозы на английский язык / М.М. Морозов. – М.: Изд-во лит-ры на иностранных языках, 1956. – 146 с.
- 44.Национально-культурная специфика речевого поведения. – М., 1977.
- 45.Нелюбин Л.Л. Лингвостилистика современного английского языка / Л.Л. Нелюбин. – М., 1990.

46. Новый большой англо-русский словарь / [Под общ. ред. Ю.Д. Апресяна]. – М.: Русский язык, 2000. – Т.1. – 832 с.
47. Новый большой англо-русский словарь. / [Под общ. ред. Ю.Д. Апресяна]. – М.: Русский язык, 2000. – Т.2. – 828 с.
48. Новый большой англо-русский словарь. / [Под общ. ред. Ю.Д. Апресяна]. – М.: Русский язык, 2000. – Т.3. – 825 с.
49. Ощепкова В.В. Великобритания: страна, люди, традиции / В.В. Ощепкова, А.П. Булкин. – М., 2000.
50. Палажченко П. Мир перевода или вечный поиск взаимопонимания / П. Палажченко, А. Чужакие. – М.: Р.Валент, 1999. – 210 с
51. Паморозская Н.И. Роль слов-реалий в создании культурного фона художественного произведения / Н.И. Паморозская // Лексика и культура. Тверь: Тверской государственный университет, 1990. – С. 59-62.
52. Перевод – средство взаимного сближения народов. – М.: Прогресс, 1987. – 640 с.
53. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И. Рецкер. – М.: Международные отношения, 1974. – 216 с.
54. Ризун В.В. К вопросу о социально-культурной адаптации художественного произведения / В.В. Ризун // Теория и практика перевода. Киев: Вища школа, 1982. – С. 3-12.
55. Родионова Л.З. Роль фразеологических средств и фоновых знаний в повышении общеобразовательного уровня / Л.З. Родионова, Д.С. Левит // Язык и культура: библиографический аспект проблемы. Уфа: РИО Госкомиздата БАССР, 1990. – С. 147-148.
56. Садыкова Г.З. Компенсация абсолютной фразеологической лакунарности при переводе / Г.З. Садыкова // Экспрессивность текста и перевод. Казань: Изд-во Казанского университета, 1991. – С. 79-83.
57. Сапожникова Л.Н. Культурный компонент лексического значения собственных имен и их адъективных дериватов / Л.Н. Сапожникова //

- Лексика и культура. Тверь: Тверской государственный университет, 1990. – С. 86-91.
58. Секирин П.В. Язык и культура – два уровня антропонимического анализа / П.В. Секирин // Язык и культура: библиографический аспект проблемы. Уфа: РИО Госком-издата БАССР, 1990. – С. 155-156.
59. Скотт В. Айвенго / В. Скотт. – М.: Художественная литература, 1985. – 582 с.
60. Скотт В. Собрание сочинений, т.5. Роб Рой / В. Скотт. – М.: Художественная литература, 1961. – 604с.
61. Томахин Г.Д. Америка через американизмы / Г.Д. Томахин. – М.: Высшая школа, 1982. – 256 с.
62. Томахин Г.Д. Лингвострановедение: что это такое? / Г.Д. Томахин // ИЯШ. – 1996. – №6. – С. 22-27.
63. Томахин Г.Д. США. Лингвострановедческий словарь / Г.Д. Томахин. – М.: Русский язык, 1999. – 576 с.
64. Томахин Г.Д. Реалии-американизмы / Г.Д. Томахин. – М.: Высшая школа, 1988. – 239 с.
65. Томахин Г.Д. Реалии в языке и культуре / Г.Д. Томахин // ИЯШ. – 1997. – №3. – С. 13-18.
66. Топоров В.Н. Из области теоретической топонимистики / В.Н. Топоров // ВЯ. 1962. – № 6. – С. 21-23.
67. Труевцева О.Л. Английский язык: особенности номинации / О.Л. Труевцева. – М., 1986.
68. Уэллс Г. Человек-невидимка / Г. Уэллс. – М.: Детская литература, 1983. – 224 с.
69. Федоров А.В. Основы общей теории перевода / А.В. Федоров. – М.: Высшая школа, 1983. – 303 с.
70. Флорин С. Муки переводческие: практика перевода / С. Флорин. – М.: Высшая школа, 1983. – 184 с.

- 71.Фридрих С.А. О теории перевода художественного текста / С.А. Фридрих // Язык и культура: библиографический аспект проблемы. Уфа: РИО Госкомиздата БАССР, 1990. – С.172-173.
- 72.Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика / А.Д. Швейцер. – М.: Воениздат, 1973. – 280 с.
- 73.Швейцер А.Д. Современная социолингвистика / А.Д. Швейцер. – М.: Наука, 1977. 176 с.
- 74.Швейцер А.Д. Теория перевода / А.Д. Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 215 с.
- 75.Шевчук В.Н. Относительно калькирования советских военных реалий на английском языке / В.Н. Шевчук // Лингвистические проблемы перевода. М.: Изд-во Московского университета, 1981. – С.62-67.
- 76.Шумагер Е.И. Фоновая лексика, ее своеобразие и связь с культурой / Е.И. Шумагер // Лексика и культура. Тверь: Тверской государственный университет, 1990. – С. 124-129.
- 77.Языкова Е.В. Интерпретация текста и проблемы художественного перевода / Е.В. Языкова // Язык и культура: библиографический аспект проблемы. Уфа: РИО Госком-издата БАССР, 1990. – С. 199-200.
- 78.America. Past and present. – New York: Addison-Wesley Educational Publishers Inc., 2002. – 793 p.
- 79.Chacer G. The Nun's Priest's Prologue and Tale / G. Chacer. – Cambridge Univ. Press, 1970. – 210 p.
- 80.Dickens Ch. David Copperfield / Ch. Dickens. – М., 1949. – 280 p.
- 81.Dickens Ch. Dombey and Son. Part I-II / Ch. Dickens. – М., 1955. – 340 p.
- 82.Dickens Ch. Hard Times / Ch. Dickens. – М.: Foreign Languages Publish. House, 1952. – 335 p.
- 83.Dickens Ch. Martin Chuzzlewit / Ch. Dickens. – М.: Foreign Languages Publish. House, 1951. – 361 p.

84. Dickens Ch. Posthumous Papers of the Pickwick Club / Ch. Dickens. – M., 1949. – 370 p.
85. From A to Z of British Life. Dictionary of Britain. – Oxford: OUP, 1991.
86. Goodenough W.H. Cultural Anthropology and Linguistics / W.H. Goodenough // Ed. by Hyman D. Language in Culture and Society: A Reader in Linguistics and Anthropology. New York: Harper & Row Publishers, 1964. – P. 36-39.
87. Halliday M.A.K. Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning / M.A.K. Halliday. – London, 1978.
88. Hewitt K. Understanding Britain / K. Hewitt. – Perspective Publications Ltd., Oxford, 1994.
89. Hornby A.S. Advanced Learner's Dictionary of Current English. Fifth edition / A.S. Hornby. – Oxford University Press, 1998. – 1428c.
90. Longman Dictionary of English Language and Culture. – Harlow: Addison Wesley Longmans Limited, 1992. – 1555 p.
91. McCrum W. C., MacNeil R.. The Story of English / W. C. McCrum, R. MacNeil. – Faber and Faber Lmt., London, 1986.
92. Piper D. The companion Guide to London / D. Piper. – London, 1970.
93. Scott W. Ivanhoe / W. Scott. – Hertfordshire: Wordsworth Classics, 2000. – 435c.
94. Scott W. Rob Roy / W. Scott. – Hertfordshire: Wordsworth Classics, 1995. – 396 c.
95. The Oxford Dictionary of English Etymology. – Oxford, 1966.
96. Valdes J. M. Culture Bound / J. M. Valdes. – Cambridge, MA: Cambridge University Press, 1993.
97. Webster's Biographical Dictionary. – 1980.
98. Webster's Geographical Dictionary: A Dictionary of Names of Places with Geographical and Historical Information and Pronunciations. – 1962.
99. Webster's New World Dictionary of American English. – 1978.

100. Wells H.G. *The Invisible Man* / H.G. Wells – М.: Менеджер, 1998. – 236 с.
101. Wells J. *Accents of English*. 3 vols / J. Wells. – Cambridge: Cambridge University Press, 1982.